

40
մայիս

Հայ արվեստ

մշակութային հանդես

ARMENIAN ART - CULTURAL MAGAZINE

ISSN 1829-0272

4/2005

«ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏ» ՇԿԵՑԱՐԱՎԱԾ ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ՀՈՎԱՆԱԿՈՒՐՈՒԹՅԱՍԹ
ՏՊԱԳՐԱՌՈՒՄ Է ՆԱԲԻ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՎ

Հրատարակիչ
Հայաստանի պատկերասրահ
Հիմնադիր

«ՍՈՍԻԿ» հայ մշակույթի կենտրոն

Լրատվական գործունեություն իրականացնող

«ՅՈԹ ԱՐՎԵՍՏ» ՍՊԸ

Հասցե՝ Երևան, Խանջյան 43, բն. 14

Պետական գրանցման վկայականի համարը՝

03Մ 053641, տրված՝ 20.03. 2002 թ.

Թողարկման պատասխանատու,
գլխավոր խմբագիր՝ Կարեն ՍՄԹԵԿՈՍՅԱՆ

Գործադիր տնօրին Հասմիկ ԳԻՆՈՅԱՆ

Խմբագրական խորհուրդ

Փարավոն Միրզոյան (նախագահ)

Կարագյալ ԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ,

Արարատ ՄԱՐԱՅԱՆ, Մուրադ ԴԱՄՄԱՅԱՆ,

Մարտին ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ,

Հասմիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ,

Սերգեյ ԽԱՎԻԿՈՆՅԱՆ, Դամիել ԵՐԱԺԻՉ,

Սամվել ԽԱՍԱԹՅԱՆ, Արծվի ԲԱԼԵՎԻՆՅԱՆ

Աշխատակազմ

Պատասխանատու քարտուղար

Նորայր ՎԱՐԴԱՅԱՆ

Համակարգչային ծեռավորույն

Կարդան ԴԱՎԻՍԱՐՅԱՆ

Վերառույնություն խմբագիր՝ Անժել ԱՄԻՒՐԱՆՅԱՆ

Թարգմանչ՝ Վաղահիմ ԽԱՎԱՏՐՅԱՆ

Դրաստարակում է գիտական

համագործակցությամբ

- Մեսրոպ Մաշտոցի անվ. Մատենադարանի

- ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի

- ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի

Դամեսն ընդգրկված է ՀՀ ԲՈՆ-ի

«Աստենախոսությունների արդյունքների տպագրության համար ընդունելի ամսագրերի ցուցակում»

Գրանցման վկայական՝ 01Մ000095

Դասիք՝ 77789

Ստորագրված է տպագրության 25.11.2005

Ծավալը՝ 5 մամուլ

Տպաքանակը՝ 1000

Տպագրությունը՝ «ԷՌԱՇՈՐԻՆՏ» ՍՊԸ

Խմբագրության հասցե

Երևան, Հանրապետության 32

Հեռախոս՝ (374 10) 52 3501

Խմբագիր՝ (374 91) 45 5347

տնօրին՝ (374 91) 40 3215

Ֆաքուլտետ՝ (374 10) 56 3661

E-mail: hayart02@hotmail.com

Նյութերը տպագրվում են արեւելահայերենով և արեւմտահայերենով, բնագիր ուղղագրությամբ: Հողվածներում արտահայտված կարծիքները կարող են չհամընկել խմբագրության տեսակետին:

Գովազդի բույնադարձակության պատասխանատուն գովազդատուն է:

Մուտառապուրուն կատարելիս հղումը՝ «Հայ արվեստին» պարտադիր է:

ԲՈՒԺԱԿԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- 3 Հարցագրույց Կահե Գարրաջի հետ
- 4 Զարուիի Դիլանյան, Ռուսական գեղանկարների նվիրատվություն պատկերասրահին
- 5 Սուրբ Ղազարի գամճնըր Հայաստանում. Ներկայացնում է Հարություն վարդապետ Պատիկյանը
- 7 Դամիել Երաժիշտ, Նա լուսավորում է մեր ճանապարհը («Սպարապետ Նժեն» եղան)
- 11 Անի Ֆիշենկենի հարցագրոյցը Գայհան Սիմոնեան-Տրեանի հետ
- 14 Կրայատ Աղասյան, Լուսածին գույնի միրահարը (Զաքար Խաչատրյանի 80-ամյակը)
- 16 Սամվել Խալաբյան, Լորին ներշնչում է ոչ միայն գրողներին

20-21, 24 Լատրա Ավելիտիսյան

22 Սոմիկ Կարդամյան, «Ամենադայինական» նարդու ցուցահանդեսը (Օնիկ Սահակյան)

25 Կահրամ Միրաբյան, Արմանոն շերսպիրյան միջազգային բատերական փառատոնը

27 Ոլմեն Կողմանյան, Էլվիրա Ուզումյանի հետ

28 Աշոտ Գրիգորյան, Սուրբ Ստեփանոս Նախավկա եկեղեցու խորհրդանշաբանային հորինվածքն ու հարդարանքը

30 Կարագյատ Դարությունյան, Դայրենասեր հայորդու մտորումները (Անդրամիկ Դայլյանի գիրքը)

31 Ուուզաննա Ստվահյան, Նարեկացի արվեստի միությունում

33 Արծվի Բախչինյան, Անձանոր հայրենակիցը (Չամիրա)

38 Կարոյին Պուրավիշի հայկական տառերի ցուցահանդեսը

4-7, 13, 26, 36, 37 Մշակութային լուրեր

Հապիկի առաջին էջին՝

Զաքար Խաչատրյան,
Կակաչներ

«ԱՅՆԻ ՆՐՆԻ ՀԱՅ ՀԵՆ, ԹԷՏ Է ՏԵՍՄԵՆ ԵԼ ՃԱՆՇԱՆԻ ՀԱՅԵՐՆԻ ԲԱՐՁՐՆՐԱԿ ԱՐՆԵԱՏՐ...»

Դոկտորական 19-ին «Հայ արվեստի» խմբագրություն այցելեց Ծվեյցարահայ միության նախագահ Կահե Գարրաջը: Հանդեսի գլխավոր խորհրդական նորին է գործադիր տնօրին Հասմիկ Գինոյանը նորա եւ նրա միջոցով՝ Ծվեյցարահայ միության խորին շնորհակալություն հայտնեցին «Հայ արվեստի» անգլերեն հրատարակության հովանավորությունը ստանձնելու համար:

Պարոն Գարրաջին խնդրեցինը պատասխանել մի քանի հարցերի:

- Երբ է ստեղծուել Ծույցարահայ միություն եւ ինչ գործունեութիւն է ծավալում:

- Զույցի միությունը ստեղծուած է շուրջ 50 տարի, առաջ, երբ ցեղասպանութենն որոշ ժամանակ անց տարբեր երկիրներն եկած են հայեր, նաեւ գույցարացիները բերած են հայ որդեր ստանձնելով անոնց հոգատարությունը: Անոնց մեծնալով որոշեցին կազմակերպուիլ եւ հիմնեցան Զույցի միությունը: Անոնց եկեղեցի ալ շինեցին, որ յնոյոց զատուեցաւ եւ դարձաւ անկախ հաստատություն, քանի որ եկեղեցին այլ բան է եւ կրթական ու ծագության գործը՝ ուրիշ բան: Այդ շրջանին Զույցի միությունը միություն տեղի հայերու ամեննեն կարեւոր կազմակերպություն էր:

Քանի մը տարի ետքը, երբ տարբեր երկիրներ ուրիշ հայեր եկան, գաղութը մեծցաւ, գերմանական եւ իտալական կողմը բաւական հայեր եկան մուլդրայեն եւ սկսան իրենց կազմակերպությունները ստեղծել: Զույցի միությունը, ամենն օգոաւորը ըլլալով, օգնեց անոնց խորհատութեամբ եւ այլ միջոցներով: Այժմ Զույցի միության միությունը կը համախմբէ ֆրանսական կողմի հայերը, սակայն ինչ կարեւոր գործ որ ըլլայ, ամենը ալ կմիանան եւ միասին կգործեն Զույցի միությունը զիշատութեամբ: Մեր գլխաւոր ծեռանարկներն են 24 ապրիլ՝ ցեղասպանութեամբ տարելիցներու ոգեկոչումը, Թարգմանչաց տօնը, 28 մայիսը եւ 21 սեպտեմբերը: Այս օրերուն միասնարար կը գործնենք, մշակութային զանազան ծեռնարկներ կենսենք:

Արդեն երկու տարի է, որ աշխատանքի մի նոր ճակատ բացուցաւ թուրքերու հայոց ցեղասպանութեան փաստի ժխտման բարոզութեան պատճառական կարծիքները: Հաւանաբար գիտեք, որ վերջին տերուական «Թայմի» մէջ թուրքերը իրեն թուրիստիկ նպատակի DVD դրած էին, բայց իրականի մէջ ամրողությունի հակահայ եւ ցեղասպանությունը ժխտող քարոզութիւնը մը էր: Մենք դասի տուինը «Թայմը»: Եւ կերեն թուրքերն եւ կանգնեցին, արդէն ներողություն հայցող նամակ

ՎԱՐ ԳԱՐՐԱԳ

մը գրեցին (իր թէ չեն իմացած թէ ինչ է եղած DVD-ի պարունակութիւնը), սակայն մենք կ'ուզենք, որ մեր տուած՝ ցեղասպանութեամ մասին ծշմարտութիւնը պատմող DVD-ին դնեն իրենց թերթին մէջ: Յոյս ունիմ, որ պիտի յաջողինք:

- Ի՞նչ նպատակով էք Հայաստան այցելե՞ք:

- Գործնական այցելություն մըն է: Առաջին մէր՝ «Ալիան» հիմնադրամի մասնակցութեամբ «Խոհանոցային եւ հիմնադրամ» հայտարակությունը՝ մասնագիտացուած կեղունի բացություն էր:

«Սղբառական Նժեն» երգի դրեմիեւան ժայի է ունեցել սկզբանից 13-ին ազգային դաշտեարակում, իսկ հոկտեմբերի 16-ին «Արքույթում» է սատել Կաղանում, Գարեգին Նժենի հուշահամայնքում:

«Ես անչափ զարմանում եմ, երբ համուխում եմ անտաղանդ հայի», - խոսուվանել Գարեգին Նժենի (Գարեգին Նժեն, Սպուրեր, Երևան, 2002, էջ 73):

Ժամանակները փոխվել են...

Այսօր ավելի տարածված է արեւուտքի ներմուծված հետեւյալ ասույթը. «Եթե խելք ունես, ապա ինչո՞ւ հարուստ չես»:

Եթե այս միտքը բացարձակ լիներ, ապա ներկային Հայաստանը, հիրավի, «Երկիր դրախտավայր» կլիներ, ինչպես ասվում է հայտնի երգում: Ուր ավելին, Հայաստանը իր վաղեմի դրախտը բնավ չեր կորցնի: Սակայն մարդուն ի վերուստ տրված խելքից ու տաղանդից Նժենին ակնկալում էր ոչ թե նյութական հարստություն, որը կարող է եւ ստրկած լի ու չարացնել, այլ անսալով ավետարանական խորհն, Սպարապետը կոչ էր անում ծերել «Երկնային գանձեր»: Դրանք են հավատքը, հայրենասիրությունը, ազատությունը, արիությունը եւ այլ առաջինությունը:

Աստծո գոյությունն ընդունողն ընդունում է նաև պարտականություններն իր ազգի, հայրենիքի, պետության հանդեպ: Մինչեւ անհավատը չար է եւ «հրաշունչ զինվոր» չի կարող լինել:

Հայերին Նժենի բնորոշում է որպես

Նա լուսավորում է մեր ճանապարհը

ոգու ժողովուրդ, որը առաջինը նետվեց «ոգեշունչ քրիստոնեության գիրկը»:

Ինչպես անցյալի մեծ իմաստասերները, առաջնորդները, Սպարապետը քաջ գիտակցում եւ կարեւուրում էր նաև արվեստի ու առհասարակ մշակույթի դերը անձի, ազգի կատարեագործման, միավորման եւ ազատագործման գործում: Երկիրը հողու, տարածքը Նժենի դիսում էր որպես հայրենիքի «աշխարհագործական զրահը», իսկ հայրենիքը «այդ երկիրը մշակող ժողովոյի ոգին է, նրա մշակույթը» (Ռ. Զարմարձումյան, Գարեգին Նժեն, Երևան, 2002, էջ 410):

Այս նույն գաղափարը, սակայն,

պատկերավոր լեզվով, նա արտահայտում է մեկ այլ ասույթով. «Սասիս թե Մերուպ - հավասարապես սրացան կատարներ, որոնց տրված է զոյլութեան քարծունքներում պահել հայ միտքն ու հայացքը (անդ, էջ 56):

Նժենի համոզմամբ, հայրենիքի եւ ժողովոյի մեծության չափանիշն իր մտքի, արվեստի, մշակույթի աղեցույթյան հորիզոններն են: Անա թե ինչու ազգային արվեստի արժեքը Սպարապետը տեսնում է, այսպես ասած, համամարդկային մշակույթի հետ արժանի երկխոսության մեջ:

Այսինքն ազգայինը եւ համամարդկայինը պետք է նմանվեն հայորդակից անորների: Սակայն ազ-

գային տարրը այնքան վառ պիտի դրսեւորվի, որպեսզի տեսական մշակութափոխանակության ընթացքում ազգայինը չտարրալուծվի կամ չաղավարի իր դիմագիծը: Նժենի հոչակուում է. «Կուլտուրան եթե ազգային չէ, կուլտուրա չէ, ինչպես ազգը եթե կուլտուրական չէ, ազգ չէ» (Ասույթներ, էջ 41):

Սպարապետն իր հերթին քաջատեյակ էր եւ բարձր էր գնահատում համաշխարհային փիլիսոփայական, բարոյագիտական, քաղաքագիտական մտքի փայլատակումները, մշակույթի բարձրագույն արժեքները: Նա հիացել է Սոկրատեսի իմաստությամբ, Ալեքսանդր Մակեդոնացու, Ղամնիքայի եւ Խառութեանի զորավարական հանճարով:

Գ. Նժենի ստեղծագործարար յուրացեր է նաև իր ժամանակակիցների փորձը եւ գաղափարները: Փիլիսոփա Դավիկ Ասատրյանը գուշակեալ է անցկացնում Նժենի և Նիշշենի միջնում է. «Կուլտուրան եթե անհատականության չափանիշը գաղափարը գործածում է՝ գերազանց ազգային ազգային ազգատարգելու ազմի գերանիդիրը լուծելու համար անհրաժեշտ են «գերմարդ», «մահկան հետ կատակելու ընդունակ զինվորները»: Հէ որ Աստծո արքայությունն է նվաճուում մեծագույն ջանքերով եւ շնորհու: «Պատահական չէր, որ Սպարապետն այրան համակրութ է խիզախ սպարտացիներին:

Ազգերի մեծագույն թշնամին, ըստ Նժենի, նյութապաշտ առաջնորդն է: Նա տգես դեկավարին համարում է անեքը եւ պատուհաս իր ժողովոյի համար: Սրբությունը կորցրած մարդու ի վերջո դառնում է «շնական եւ մարդատյաց», մինչեւ մաքուր մարմինն ասնահան ուժերի ամբար է:

Սպարապետը բարբարոս գորավարներին հակադրում է Մակեդոնացուն, Նապոլեոնին եւ կարծում է, թե որքան է դաժան լինի պատերազմը, պետք չէ օգտվել «դժոխից վերցրած զենքերից»:

Սպարապետ հավատարիմ է մնում հայ ազատամարտիկների վեհանձնությանը, որի մասին ասվում է նաև «Խանասորի արշավանքը» երգում:

«... Մի վախենար, հանգիստ կեցիր, բացի ջան,

Կանանց երբեք ծեռք տալու չէ վրեժինն դիր քաջ գետանան...»:

Իմպրեսիոնիստական մեթոդը նկարիչը հաջողությամբ է կիրառում եւ բնության նաքոր տեսարաններում, եւ քաղաքային ու գյուղական մոտիվներ ներկայացնելիս: Սի ամբողջ նկարաշար են կազմում նախկին Լենինգրադի, մերօրյա Պետրովը կազմում տեսարժան վայրերին նվիրված աշխատանքները:

Իր բազմաթիվ բնանկարներում վերարտադրելով այս կամ այն տեսարանի տեղագրական մանրամասները, նա շեշտում է բնությունից ստացած առաջին տպակիրությունը, հուզականություն հաղորդում բնապատկերին, գրանցում պահի անկրկնելի գրավչությունը: Եթենելով իմպրեսիոնիստների օրինակին, նա իր կտավներից վտարում է սև գոյնը՝ որպես դառնության ու տրտության խորհրդանշ:

Բնական նախաստեղծ գեղեցկության հանդեպ իր զարմանքն ու հիացմանը նկարիչն արտահյուսում է ոչ միայն բնության տեսարաններում, այլև բազմաթիվ ծաղկային նատյուրմորտներում («Թթաշուշաններ», 1956, «Վարդակակաչներ», 1961, «Վարդեր», 1981, «Ղաշտային ծաղկեցներ», 2001, «Աստղածաղկներ», 2003 եւ այլն), որոնք շարունակում ու զարգացնում են հայ նկարչության «սարյանական գիծը»: Յուրեղ ու հնչեղ գոյնների կենսուրախ, կայտառ դաշնաձայնությամբ աշքի ընկնդ այդ կտավներից մի քանի նա նվիրում է Զարենական մեծ պատերազմի մասնակիցներին, ուզմի դաշտում ընկածներին եւ ողջ մնացած մարտիկներին:

Չնայած պատկանելի տարիքին եւ ստեղծագործական լարված կյանքին, Զ. Խաչատրյանը գրավվում է նաեւ հասարակական ակտիվ գործունեությամբ:

>

Կապերի մեջ է մնում հայրենիքի, հարազատ ժողովորի, ազգային մշակույթի հետ, անընդհատ յուրացնում եւ նորովի զարգացնում հայ կերպարվեստի դասականների եւ Թաղեւոյսանի, Ս. Սարյանի, Ս. Առաքելյանի եւ այլոց ստեղծագործական ավանդությունները, մտերիմ հարաբերություններ պահպանում պահ ու կրտսեր իր սերնդակիցներ Յ. Զարդարյանի, Դ. Չուրարյանի, Յ. Մինասյանի, Ն. Քորանջյանի, Ս. Ավետիսյանի եւ ուրիշների հետ:

Ունես ուսանողական նստարանից Զ. Խաչատրյանն առանձնակի հետաքրքրվում է իմպրեսիոնիզմով: Լենինգրադի Էրմիտաժում եւ Յայստանի պետական պատկերասրահում նա քարեխուրութեան պատճենահանում է ֆրանսիացի իմպրեսիոնիստների ու հետիմպրեսիոնիստների՝ Սոնեի, Ունուարի, Սիսլեի, Բոննարի, Կան Գոդի, Մատիսի եւ այլոց ստեղծագործությունները, որոնց հեռավորությունը մոտ, հստակ ու աղոյտ արձագանքները նկատելի են նրա առանձին աշխատանքներում («Պատկառուկներ», 1968, «Չմեռ», 1969, «Փողոց հին Երեւանում», 1969, «Աշուն: Շաղկաձոր», 1978, «Երեւա-

200

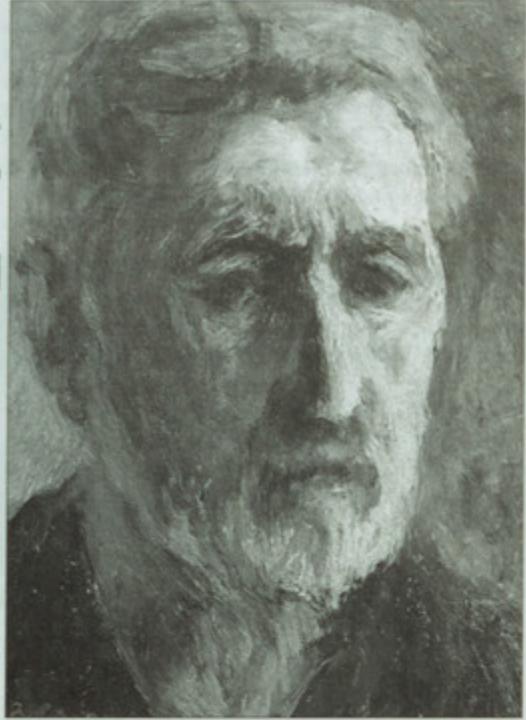
«Եղայրամասը», 1980, «Ճնելյան լիճը», 1993, «Սեւ գետակ: Գիշեր», 1998 եւ այլն):

Կենտրոնանալով լուսավորության, լույսի եւ գոյնի հարաբերության խնդիրների վրա, Զ. Խաչատրյանն աստիճանաբար մաքրում, թարմացնում ու պայծառացնում է իր ներկապնակը: Նկարչին հաջողվում է լուսաօդային բաց մթնոլորտում, ուժեղ լույսի տակ կամ լույսի դիմաց դիտվող օրիելստերն ու առարկաները գրեթե ամրողացվելու «նյութագրկել», ազատել մարմնելեն թանձր քաղանքից, դրանք լուծանել ու տարրալուծել լուսարափանց ու լուսաշաղախ տարածության մեջ:

Իմպրեսիոնիստական մեթոդը Զ. Խաչատրյանի արվեստում առավել ցայտուն դրսեւրվում է հատկապես 1980-ական թթ., երբ նկարիչը մեկնում է Ղրիմ, ուր ծովափնյա վայրերից մեկում Սեւ ծովը լուսաբացին ներկայացնող մեծադիր էսյուդներ է ստեղծում («Արեւածագը Սեւ ծովի վրա», 1984, «Ծովն ու արեւը», 1984, «Սեւ ծով: Կեսոր», 1986 եւ այլն): Չափազանց արագ կատարված այդ պատելներում ու սակավաթիվ յուղաներկ կտավներում Զ. Խաչատրյանին հաջողվում է հաղորդել օդի քարմությունն ու խոնավ շունչը, երկնքի ու ցի միջեւ ընկած, նորածին լույսով թարախված խոր ու լայնածակ տարածությունը, ջրերի վրա ճոճվող-ճաճանչվող՝ յասամանագոյն, փիլուզե, ուլյա նորերանգներից կարծես թե հյուսված մշտիշ քողը: Զ. Խաչատրյանի այս աշխատանքները Ս. Լեւանդովսկին նրավամբ համարում են «նոր խոսք» բնանկարի, մասնավորապես ծովանկարչության մեջ:

Ծաղկներ

Լուսածին գույնի սիրուհարը Զաբար Խաչատրյանի 80-ամյակի առիթով

ԱՐԱՐԱՏ ԱՐԱՄՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի հնատիտուտի տնօրին

Յայստանի վաստակավոր նկարիչ Զաբար Խաչատրյանի 80-ամյա հորենիանի արիթվ Սամկու Պետրությունում լույս է տեսել արվեստագետի՝ առավելապես վերջին տասը տարիների ընթացքում կերտած գեղանկարչական եւ գրաֆիկական աշխատանքները ներկայացնող պատկերազարդ շերտունում:

Ներածական հոդվածի, նաեւ գիրքը եղբարձրակող, բազմաթիվ լուսանկարներով ուղեկցվող կենսագրական ընդարձակ ակնարկի հեղինակն է Ռուսաստանի Դաշնության նկարիչների միության շերտունում:

Ներածական հոդվածի, նաեւ գիրքը եղբարձրակող, բազմաթիվ լուսանկարներով ուղեկցվող կենսագրական ընդարձակ ակնարկի հեղինակն է Ռուսաստանի Դաշնության նկարիչների միության շերտունում:

Գիրքը հաճելի անակնակ է արվեստի սիրահարների ու գիտակների, բոլոր նրանց համար, ովքեր անտարբեր չեն հայկական եւ ուսական արդի նկարչության համեմատ:

Զաբար Խաչատրյանը մարդկային եւ ստեղծագործական հարուստ, դժվարություններով ու փորձություններով, բայց եւ երջանիկ, բախտավոր պահերով, գեղարվեստական նվաճումներով լի կյանքի ճանապարհ է անցել:

Ծնվել է 1924-ին Սիսիանի շրջանի Սառնա-

մեկ տարի անց Զ. Խաչատրյանն ընդունվում է ԽՍՀՄ ժողովրական նկարիչ Ալեքսանդր Գերասիմովի անհատական արվեստանոցը, ուր ստեղծում է մի շարք թեմատիկ պատկերներ, այդ թվում հայ գյուղացիներին եւ քանվորներին նվիրված «Չուլողը», «Յայստանի լեռնորում», «Որոտանը սանձող մարդիկ» մեծադիր կտավները: Նույն ժամանակ է ստեղծվել նաև Զ. Խաչատրյանի պորտրետային առավել հաջող գործերից մեկը՝ «Ալեքսանդր Գերասիմովի դիմակարը» (1960):

1960-ական թթ. Զ. Խաչատրյանն ապրում է ստեղծագործում է Յայստանում: Մինիանում, հայրական տան հարլի տակ, նա կազմակերպում է գեղարվեստական դաստիարակության մանկական դպրոցը ու պատկերասրահ, կերպարվեստի դաստիարակության շերտունում:

Սի քանի տարի Զ. Խաչատրյանը դեկավարում է Երեւանի Խ. Արտյոմյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտում աշխատեմայի անդամ Սերգեյ Լեւանդովսկին:

Գիրքը հաճելի անակնակ է արվեստի սիրահարների, բոլոր նրանց համար, ովքեր անտարբեր չեն հայկական եւ ուսական արդի նկարչության համեմատ:

Կրկին տեղափոխվելով Լենինգրադ, Զ. Խաչատրյանը սերտ

դույրմերին, Մարտել Դյուշանի եւ Յոզեֆ Բոյսի հեղաշրջող գաղափարներին:

Բայի բուն իմաստով ապշեցուցիչ են Շ. Էլիբեկյանի ստեղծագործության ժամրային, զաղափարագեղարվեստական սահմանները. հոգերանական բարձր լարվածությամբ օժտված դիմանկարներից եւ կոմպոզիցիոն հորինվածքներից մինչև տարատեսակ նյութերով ստեղծված նորագոյացումներ (օրինակ, ասամբյած, ինստալացիա, «Թոշող մարմիններ», թեմանկարչական մոդելներ...): բատերականացված պերֆորմանս ակցիաներ («Յակուլով», «Նախիթեան», Արցախ, Դայաստան», «Անհավատությունից դեպի հավատք», «Բարոս», «Սիրեցեր մարդուն», «Իմ բրոցը հասարակական ճաշակին»...), տարբեր տարիներին ստեղծված հրաշակի թեմանկարչական աշխատանքներ (Ա. Արքուզով, «Դաժան խաղեր», Ֆ. Դյուրենմար, «Խաղում ենք սորինտերգ», Գ. Սունդուկյան, «Խաքարալա», Ե. Չարենց, «Երկիր Նաիրի»):

Մեր ժամանակների անհասկանալի հասարակական, քաղաքա-

կան գործընթացները, բարոյագերիկական նորմերի ծեւախեղումները, մարգինալ վիճակում հայտնված մշակույթը խորապես վերապրող Շ. Էլիբեկյանը նախորդ տարիների նման պայքառում է մնալ պատմեցի վրա, քաղաքացիական բարձր դիրքորոշմամբ, նորանոր արվեստային բարձունքներ նվաճելու հաստատակամությամբ:

Նա երազում էր մի ամրող փողոց ծեւավորել Երեւանում, կատարել ֆանտաստիկ թեմականացումներ իր իսկ ուժինությունից եւ սցենարով, արդիական երաժշտական ծեւավորումներով:

Սակայն...

Երեւակայության մեջ ականա հառնում է չիրականացված այն ցուցահանդեսների շարքը, որոնք կիրականացներ ինքը՝ հեղինակը, իր բարձր օրինակությունով, բազմարիվ առարկայական հարաբերությունով ստեղծված ֆանտասմագորիկ ու գունագեղ ասամբյաժներով, խոշորամաշտար պանոններով եւ ժամրային այլ տեսակներով, տարբեր նյութերով ստեղծված քանդակներով եւ գրաֆիկական բազում շարքերով, որոնք ծնվել են նկարչի հոգում եւ երեւակայության մեջ՝ որպես արվեստի անմոռանալի տոն:

Սակայն այս են մեր դաժան իրականությունը, այսօրվա անհեթեր բարքերը, ուր «տեղակորել» ենք սահմաններ չճանաչող՝ հետսարյանական շրջանի ամենափայլուն անհատականություններից մեկին՝ Շենի Էլիբեկյանին:

70-ամյակի շեմը թեակոնսած տաղանդավոր նկարիչը երիտասարդական ավյունով ամեն ասուծ օրը լցնում է հոգու քերմությամբ շնչավորված իր արվեստով:

Պողոս Դայրայան

1.

Henry
Elibekyan

2.

Տիկինի դիմանկան
Portrait

3.

Լեռներ
Mountains

Հեղին Էլիբեկյան

Luniru Ավետիսյան

1

2

Ծնվել է Երևանում, հինգ տարեկանից տեղափոխվել Մոսկվա: Կերպարված դասանություններում սովորել է Փ. Թերեմեզյանի անվան գեղարվեստի ուսումնարանում, ապա՝ գեղարվեստա-քառերական ինստիտուտում, որն ավարտելու հետո շուրջ 25 տարի դասավանդել է նոյն տեղում: Կերպին տարիներին մասնակում է ԱՍՍ-ում (Լու Ամֆելես):

Սամանակցել է բազմաթիվ խմբակային ցուցահանդեսների, այդ թվում EXPO- 67-ին (Կանադա), 1992 Art EXPO-ին (ԱՄՆ), ունեցել է անհատական ցուցահանդեսներ՝ 1993 (Բոստոն), 1996, 2000, 2002 (Լոս Ամբելես), 1997, 1998, 2003 (Լոն Ֆլորիդա), 1998 (Փարիզ), 1999 (Դետրոյտ), 2001 (Սան Ֆրանցիսկո), 1989-ին Հայաստանում արժանացել է «տարվա նկարիչ» մրցանակով:

1970-ից ԽՍՀՄ նկարչների միության, 1995-ից ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի ամդամ է: Աշխատանքները գտնվում են ժամանակակից արվեստի բանզարանում (Երևան), Mission գալերիայում (ԱՄՆ, Կալիֆորնիա), նաև բազարի մասնավոր հավաքածուներում:

(Ծարունակությունը տես էջ 24)

Born in Yerevan, moved to Moscow at age five. Coming back to Yerevan, graduated from the P. Terlemezyan School of Fine Arts, then the Institute of Theater and Fine Arts, teaching there for 25 years following graduation. Residing in Los Angeles, US, for the last few years.

Took part in many group exhibitions, including EXPO - 67 (Canada), 1992 Art EXPO (USA), had several individual exhibitions: 1993 (Boston), 1996, 2000, 2002 (Los Angeles), 1997, 1998, 2003 (New York), 1998 (Paris), 1999 (Detroit), 2001 (San Francisco), 1989 won the prize "Painter of the Year" in Armenia. Memberships: 1970 - Artists' Union of the USSR, 1995 - UNESCO.

The pictures are retained in the Modern Art Museum, Yerevan, Mission Gallery, California, USA, as well as in multiple private collections.

(See page 24)

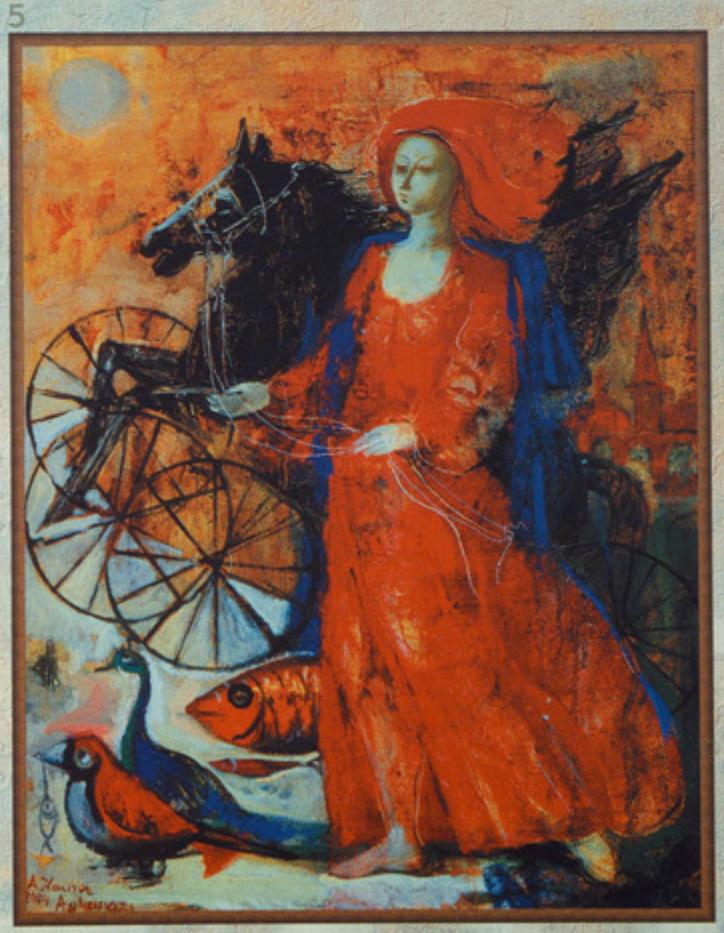
1. Երեմ մուսս
Three muses
2. Կյանի
Life
3. Ծովի իշրուհի
Mistress of the Sea
4. Ակվարիում
Aquarium
5. Տրիոնիք
Triumph

3

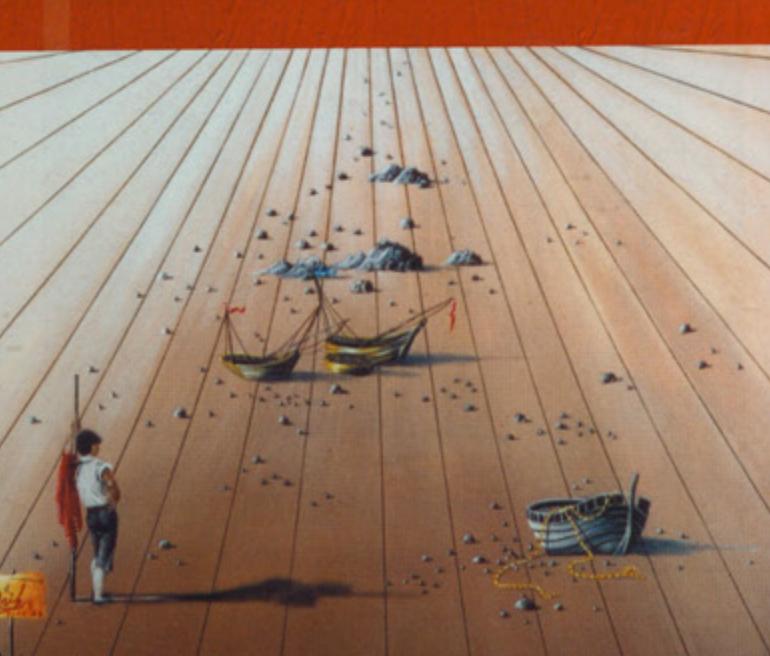
4

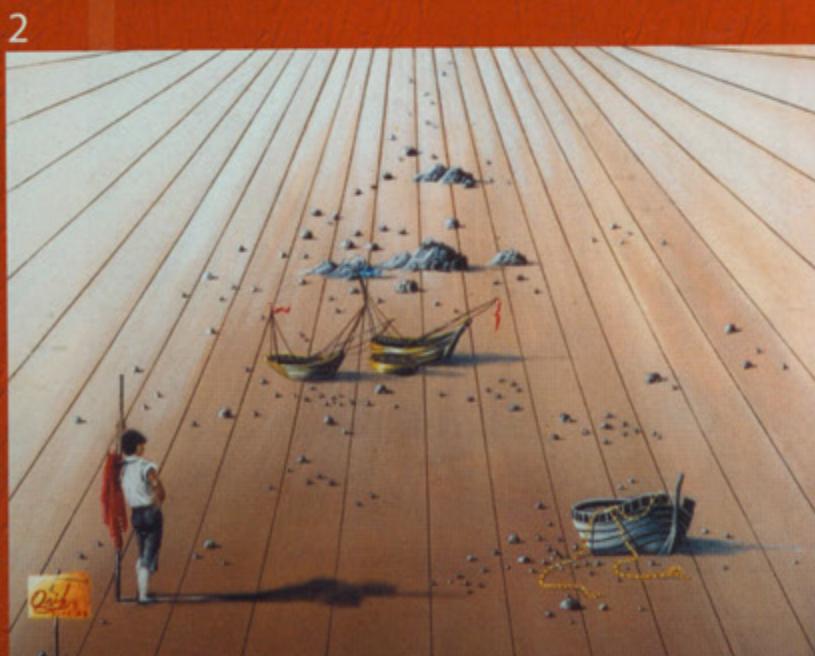
5

Laura Avetisyan

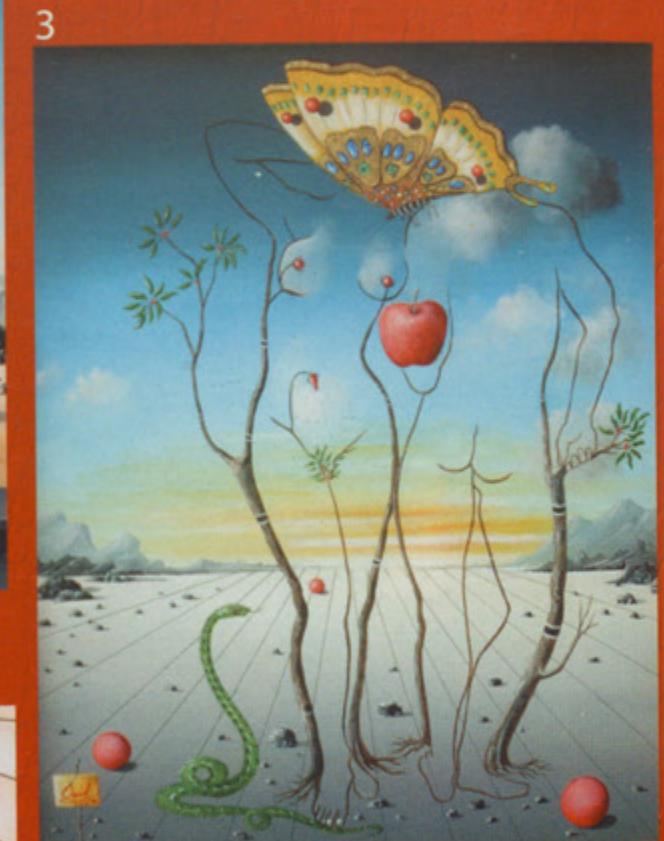
Օնիկ Սահակյան

Onik Sahakyan

1. Շիրազը մանկան հետ
Madonna and Child
2. երգող
Dreamer
3. Արամ և Եվա (Կարսաւանսփռություն)
Adam and Eve Metamorphoses

«Ամենադալիական» մարդու պատկերները

Օնիկ Սահակյանը շուրջ քսան տարի լինելով հանճարեղ սյուրբության Սահակյանը Դալիի ընկերը, եւ քսան Դալիի խոսքերի՝ «ամենադալիական խենքը», աշխարհի բազմաթիվ նշանավոր ցուցարաններում եւ թանգարաններում (Գործմուրգի համաշխարհյան մշակույթի թանգարան, Փարիզի «Գրանդ պալատ», Մուկվայի ժամանակակից արվեստի թանգարան եւ այլուր) ունեցել է հիսունից ավելի անհատական ցուցահանդեսներ՝ ներկայացնելով ստեղծագործելու իր մուտքեցուներն ու ասելիքը: «Ես միստիկ սյուրբության եմ, ինչի պատճառով դիտողները անընդհատ իմ ստեղծագործությունների մեջ գտնում են նոր գաղափարներ», - ասում է Օնիկ Սահակյանը:

Ի տարբերություն Սահակյանը Դալիի, Օնիկ ստեղծագործություններն ավելի պողիտիկ են: Կեդինակը պատճառաբանում է, թե աշխարհում շատ բացասական իրադարձություններ են տեղի ունենալում, որոնք մարդուն սարսափեցնում են, իսկ ինքը խնդիր չունի մարդուն մեկ անգամ եւս իր նկարների միջոցով սարսափեցնելու:

«Յուրօհնակ վարպետության դրոշ կրող նրա սյուրբության գործերում ծեւախեղումներ, ներքին խոռվաներ չկան: Խաղաղ ու ջինջ տարածության մեջ բնուրյունն ու մարդիկ դիտողնին են հայտնվում դասական շրեր գեղեցկությամբ, իրեւ հերիարախն տեսիլք», նկարչի մասին ասում է արվեստարան Շահեն Խաչատրյանը:

Նետաքրքրական են նկարչի «Շիրամոր» բեմայով ստեղծագործությունները («Շիրամայր մանկան հետ», «Սաղոննա Գալա Դալիի հետ», «Թթունների լեզուն»): Նկարիչը առաջին դեպքում կատարյալ շրեղության մեջ պատկերում է դիմահայաց դիրքով Շիրամոր մանուկ Դիտուսի հետ, առանց որևէ շրեր զարդերի, սակայն կարողացել է պատկերել Աստվածամոր ամբողջ վեհությունը: Երկրորդ նկարում նա Աստվածամորը պատկերել է հայացը ուղղված դեպի մանուկ Դիտուսը, որը նրա գրկում է: Երկրորդ նկարում նա Շիրամոր հագուստով նկարել է կարծես օգտագործելով հայկական եւ պարսկական մանրանկարչության տեխնիկան: Նետաքրքրական է, որ նկարիչը երկու դեպքում է դեմք չի պատկերում: «Ես չփառեմ թե ինչպիսին է Աստվածամոր դեմքը», - ասում է նա:

Օնիկ Սահակյանը գրավել է նաև կիրառական արվեստով, ուկեցությամբ, քանդակով, բնանկարչությամբ եւ գգեստանկարչությամբ: ԱՄՆ նախագահ Նիքոլայ Կոնոդ համար Օնիկը պատրաստել է մի ճոյն մանյակ:

Օնիկ Սահակյանը ծնվել է 1936 թ. Թեհրանում, յոթ տարեկանց հայտնվել արվեստի աշխարհում: 1952 թ. մեկնել է Փարիզ: 1956 թ. տեղափոխվել է ԱՄՆ: Աշակերտել է ուսու նշանավոր պարուիհիներ Օ. Պետրորամենսկայային եւ Տ. Մարսինովյային: Դմտանալով դասական բալետում Օնիկ Սահակյանը խորամուխ է եղել հնդկական եւ պարսկական պարարվեստի գաղտնիքների մեջ: 1964-73 թթ. Օնիկը բեմ է բարձրացել ավելի քան 100 ներկայացումներում:

Փոքրուց ապերելով հայկական միջավայրում եւ առնչվելով պարսկական եւ ուսական մշակույթին (ծնողները Պարսկաստան են գաղթել Ուստաստանից), Օնիկ Սահակյանը իր նկարչության

վերջերս երեւանի Գետրօյան ցուցասրահում յայատանի արվեստանոր հասարակությունն առաջին անգամ հնարավորություն ունեցավ տեսնելու Սահակյան Դալիի հայագիտ ընկերոջ՝ արվեստագետ Օնիկ Սահակյանի վերջին տարիների 16 ստեղծագործությունները: Սեպտեմբերի 23-ին բացված Օնիկ Սահակյանի անհատական ցուցահանդեսը գործեց մինչեւ հոկտեմբերի սկիզբը:

Արվեստագետն ապրում է Լիսարոնում եւ նյու Յորքում:

Մեր որոշ բատրուների ազդագրերում դրամատուրգների անուններն արդեն գրվում են մանրատուրով, երթեմ՝ պիտի վերաբերի հետո, իսկ հրավառառներում, հեռուստատեսային բանավոր ազդերում երթեմն չեն է նշվում: Այս երեսուրը դիտելով առանձին խոսակցության նյութ, անդրադառնանք փառատոնին, որի ազդագրերում եւ բուկետներում բացակայում էն փառատոնին մասնակցած ընդամենը երկու դրամատուրգների՝ Կարինն Խողիկյանի («Տրավուտ բաշկինակի մասին») և Սամվել Խալարյանի («Վերջի սկիզբը») անունները:

Որպան է զարմանալի է, փառատոնում եւ նրա շորջը տեղի ունեցած բազմազան իրադարձություններում եւս հեղինակները մնացին «խաղից դուրս»: Մի՞ն այն հանգամանքը, որ նրանք այդ պիտեսները գրել էն հատկապես այս փառատոնի աօիքով, դրանով օժանդակել փառատոնի կայացմանը, եւ այն, որ ներկայացված մյուս թեմադրությունների ցածր մակարդակը հիմնականում պայմանավորված էր ոչ պրոֆեսիոնալ դրամատուրգիկան՝ երերով, կազմակերպիչների մեջ այդ երկու համրահայտ հեղինակների նկատմամբ՝ պարտավորվածության զգացում չին առաջացնում: Ավելին, պարզվեց, որ բատրագետներուց ունաճը, բատրասերների մեջ մասը (եթե ոչ բոլորը) ծանրոր չեն ու. Եթեսպիրի «Թիմոն Արենաց» ողբերգությանը: Սամվել Խալարյանը «Վերջի սկիզբը» մոնուրացն գրել է ըստ այդ ողբերգության, բայց գրել է բոլորին այլ սյուժեով, գործողություններով, որը ծննդը է տվել Թիմոնի կերպարին մերօրյա հնեղությամբ է ներկայացրել ընչարակի չափությունը, դրա կործանարար հետաքանները: Գրված լինելով չափած, դասկան շնչով ու չափակ, հասկած լինելով բազմաթիվ ափորիտիկ մտքերով, ներին լարամար, կոնֆլիկտ սրությամբ ու անսպասելի լուծմամբ, պիտի ի պատիկ ի հայտ հեղինակի ընկավեց որպես Եթեսպիրի ստեղծագործություն՝ մոնուրացն արդի տարբերակով:

Փառատոնի նյութ «ստվերոտ» դրվագը պետք է համարել Ժյուրի չունենալը: «Յուրաքանչյուր փառատոն պետք է լինի մշակութային հրավառություն եւ ոչ թե սպորտ», - այդ նորարարությունը ամրապնդեց տնօրեն Դ. Ղազանչյանը: Սեր համոզմամբ անցնունելի է այդ մտածելակերպը: Մի՞ն «Օսկարը», միջազգային հեղինակավոր այլ մրցանակներ, արվեստագետներ են տրվում սպորտային մրցապայքարի առողջնություն: Դ. Ղազանչյանը հինք ասաց. «...Եթեսպիրյան փառատոնը կայացակ, եւ այն է ինչ մասնակիցներով՝ միջազգային փառատոնների մի քանի մրցանակակիրներ...», եւ սկսեց քվարկել անունները: Պարզ է, որ մեր փառատոնի հեղինակավոր, «մրցանակակիր» մասնակիցներն իրենց մրցանակները վազքի կամ ընթացարտի մրցումներում չեն ստացել: Այլ բան է անկենորեն խոստովանել, որ հայաստանական փառատոնը դեռևս առաջին քայլերն է անուն, միջոցները սուր են, «միջազգային» է կոչվում մասնակիցների երկուների աշխարհագրությունը հաշվի առնելով եւ այլն: Իսկ բոլորին մասնակցության հավաստագրեր տալը ամեններն է՝ «մշակութային հրավառություն» չել:

Այսպես թե այնպէս պիտի արձանագրենք, նաև ուրախանքը ու հայատանաքը, որ փառատոնը կայացակ, անկեղծ շնորհագրաներ հեղինակներին կազմակերպիչներին, հովանավորներին, մասնակիցներին ու բատրակներին:

Կարեամ Միրարյան

«ՄԵՍՐՈՒ ՄԱՇՏՈՑ» ԽՈՍՔԻ ՄԵՎԱԿՈՒՅԹԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՄԵՍՐՈՒԹՅԱՆ ԳՐԵՐԻ ԳՅՈՒՏԻ 1600-ԱՄՅԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ՄԻՋՈՅԱՌՈՒՄ

Յոկտեմբերի 17-ին Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի թավական բարեկամ Սեւրու ՄԱՇՏՈՑ խոսքի մշակույթի կենտրոնի շնորհայի ասմունքների եւ կենտրոնի դեկանական բարեկամ յուրօքի լուսակացվեց յուրօքինակ գրական երաժշտական կոմպոզիցիա, որը հայոց մեծերի Դովի. Շիրազի, Պ. Սեւակի, Դ. Սահյանի, Ա. Կապուտիկյանի կենդանի ծայներով, մեր գրականության, բանաստեղծության նորական ներուժով, հայ և համաշխարհային երաժշտական ստեղծագործությունների գույքակցությամբ բատրականացված իմբասատիկ կատարումներու համար կարգավոր կարգավոր մեծերի:

Գր. Նարեկացու, Սիամանըրյի, Վ. Թեքեյանի, Պ. Սեւակի, Դովի. Շիրազի, Վ. Սարոյանի, Ե. Չարենցի, Դ. Ղեմրիջյանի, Ա. Կապուտիկյանի, Վ. Ղավյանի, Հ. Սահյանի, Դ. Կարուժանի եւ մեր մյուս մեծերի ստեղծագործությունները, որոնք կենտրոնի ուժուով այնքան սիրով ու արվեստով հնչեցին այդ երեկո, յուրատեսակ երկուդասությամբ եւ վսեմ սարստով էն պարուրել:

Ազգային հոգեւոր-մշակութային խորհրդանշների ճաշակավոր ըմբռքի, մաշտոցամեծար պաստառների եւ այլ մանրամասների աօկայությունը առավել ուժգնացնում եւ շուբ էր տալիս ոգեծնի ներկործությամբ:

Այս անսովոր ներկայացման ավարտը հիրավի մագնիսացրեց ներկաների ուշադրությունը: Կենտրոնի դեկանական կատարմածը Պ. Սեւակի «Եռածան պատարագի» «Կոչեմ ապրողաց... եկեց միանանց» հատվածին կտրուկ հաջորդեց Ս. Կապուտիկյանի ծայն-պատգամը լուրոց (Ու տես, որդին, ուր է լինես...): Ավարտը ոգեշեն շիլացումով ուժգնացավ, երբ բանաստեղծուին «ք մայր լեզուն չուռանաս...» պատգամին արձագանքը խաղացող խումբը, ապա ոտքի կանգնեց ողջ դահլիճը...

Դայոց այբուբենի «ՄԵՍՐՈՒ ՄԱՇՏՈՑ» կենտրոնի եւ հայուրավոր հանդիսատեսի միամական խորիս, հումկայի հեգում-ամունքը ճակատագրի բերումով եռատված մեր «Կենաց ծառի» Դայուսան-Արշակուն-Սփյուրու բաղադրիչ նյութերի միացումն ու սրբազն եռագույնի մասնակիցների ակադեմիական բատրունի կամարների ներքո վերանցնեն, դարձան համահայկական հավաքական ոգու յուրօքինակ ծոն ու կանչ, ուշտ ու պատզամ...

Ա.

Էլվիրա Ուզունյանի hts

Լուր չունեմ, բացի իր ընտանիքից կարուացին ուրիշները, թե ոչ, սակայն շատ կուգենայի, որ կարուացին ոչ միայն որպես նրան ընորոշող փաստ եւ կարծիք (նա այդպիսի փաստեր ավելիով ունի), այլ այն բանի համար, որ ինացիք, թե էլվիրայի ծանրների ու տերի մեջնության կամացը նաև եւ: Յավանարար «նույն դրապատճան էր», որ արտիստունեւու հորելանակ անդրադարձակ գյումրին:

Եվ այսպիս կատակը շարունակելով ծնվեց հրավիրատոնը: «Առանց Գյումրի ինչըն կեղնի:

Այսպես ասացին մենք, երբ տեղեկացանք, որ էլվիրա Ուզունյանի հորելանը նշչել է բուտոնությ, թրիլիստում, Մուկավյուն:

Որպեսիք իմանաբ ինչըն պիտի եղի, Զեզ հրավիրու են նաև Գյումրի հարուրն սրակ, ինչպես 4-ին, ժամը 19-ին»:

Դահլիճը լեփ-լեցուն էր, թեմ՝ լուսառատ, եւ չնայած մեջնությամբ պարտավոր կարգավոր մեծերի հոգինը կարգավոր կարգավոր մեծերի:

- Ամեն տեղ մի անսպասելի բան եղավ, սակայն Գյումրին, Գյումրին, նա ինձ մորից տվեց թեմի լուսարձակի վայելքը, թեմի հոտը եւ, վերջապես, լեցուն դահլիճից ինչի հոգին ընդունացնեց:

1989-ի Եսնինականի բատրոն, սառնամանիք, սգո մոմեր, խոսք ասող Արմեն Բուտայան, ինչպես այսօր եւ միանալու Բուտայանը, ինձնայի մարդու կողմանը:

- Այս ահավոր ամպիտունին միայն մարդը կողմանը, ասուն է արտիստին հուզակած պարագաները:

«Օքերդ դե պիրամիու» Կահիրեի ծանազված սրահներից մեկն էր, ուր սովորական դժուանատան առաջին քարտուղարը լուսահոդի թեման Սիսիրայանի հրավերով վայելու էնի Զիջի Մուստաֆայի կողմանը:

- Այս տիկինը «Ճարիրի» երգողը չէ, իմ հիացումն ու շնորհավորությունները հայտնի են այսօր, սակայն կամ գիշտ տեսած Գյումրին անհաղորդ մնալ, եւ ահա թեմ է ենուու մի տղա ու ասուն:

«Սիրելի էլվիրա Ուզունյան, «Թօչունյան տան» հոգաբարձուներից մեկը Գյումրիի երկրաշարժի օրը գտնվել էր Լու Անչելեսում, ուր իմանալով նրա հայաստանցի լինելը, նրան էր մոտեցել ամբիկացի մի մանցուկ և մեկնել 10 դոլար, ասելով, թե իր գամանակի ողջ գումարով նվիրում է երկրաշարժից տուժած երեխաներին:

Սենք չենք տեսել այդ օրերը, սակայն լավ գիտենք, թե ինչ է նշանակում աղետ, ուստի խնդրում ենք ներկայացնել կողմանից զերծ կողմանից գումարությունը, մեր սերն ու ցեղականությունը, որոնք սիրով գորգեր ուղարկությամբ, արելուկ վայելությամբ ու ընկերությամբ:

Այս գորգերի մեջ են մեր ծեռագրերի ուժը, մեր հայրենիքի գույները, մեր սերն ու ցեղականությունը, որոնք սիրով գորգեր ուղարկ

Առլրդ Ստեփանոս Նախավկա

ԱՇԽ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
ճարտարապետության ազգային
թանգարան-ինստիտուտի տնօրեն

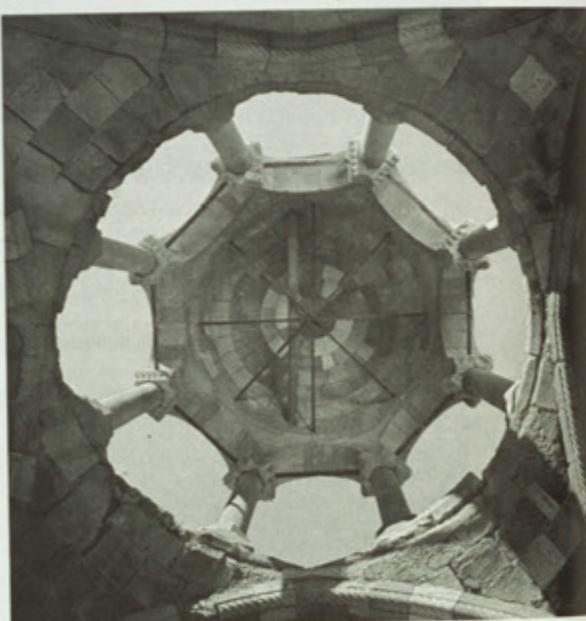
Uр Ստեփանոս Նախավկա (Դարձամբ, Իրան) վաճքը հայ միջնադարյան վանքային համալիրների մեջ առանձնանում է իր հորինվածքային եւ հարդարանքի առանձնահատկություններով։ Վաճքի ամենախոշը կառուցը Ար Ստեփանոս եկեղեցին է, հիմնադրված 1643թ։ Ներքուստ եռախորան է, ներփակված արտաքին ուղղանկյուն հորինվածքով (հորինվածքով նման է Թալինի Սեծ, Դվինի Ար Գրիգոր եկեղեցիներին)։ Արեւելյան խորանմ ավելի խորն է եւ բատկացած յոր նիստերից, աչ ու ձախ կողմերում զանվում են կրկնահարկ ավանդատները։ Գմբեթը հենված է չորս հզոր որմնամութերին։ Թմբուկը 16 նիստանի է, վեղարք՝ հովհարածել (ծալքավոր), ինչը յուրաքանչյուր նիստի վերին մասում առաջացնում է եռանկյունի ճակուռներ։ Թմբուկի յուրաքանչյուր նիստի երկու անկյունների ոլորակիու որմնասյուները (որոնք, բացի երկուսից, ավարտվում են երկգլխանի վիշապախոյակներով) միահյուսվում են պլաքածել որմնակամարներով (նման լուծում ունի էջմիածնի Սայր տաճարի թմբուկը)։

Որմնակամարներից վերև, Եռանկյունի ճակտոնների կենտրոնում պատկերված են շրջանակված խաչապատկերներ, որոնց վերեւի մասում նկատվել են աղավնու հարթաքանդակներ, իսկ շրջանակի աջ և ձախ կողմերում մեկական վարդյակներ են: Որմնակամարից մերքեւ, առանցքային կենտրոնում պատկերված վարդյակները են՝ յուրաքանչյուր նիստին մեկ հատ:

Վիշապ-խոյակներից վերև նիստերի համար անկյուններում պատկերված են սերովբեների բարձրաքանդակները: Թմբուկի նիստի վրա բացվում են պատուհան, որոնցից վերև տեղադրված են 16 շրջանակների մեջ փորագրված առայլաների և սրբերի պատկերները: «Դովանցաձև զմբերին եւ պատուհանար թմբուկին միջեւ հաստ շրջանակ մը կը գտնուի՞ որուն ջրորոշք կենդանիներու և մարդկային եակներու գլուխներ կը ցցուի՞ն: Ուրիշ չորս կենդանիներ կը գտնուին զմբերի քառակուսի խարիսխին իւրաքանչիւր անկիւնին վրայ: Գազարը ժամանակին կը գտնուէին զարդարուած խաշքարեր, որոնց հիմա անհետացած են, մինչեւ կը մնան տակային հիւսիսային ճակատօնին եւ զմբերի ծածքին վրայինները: Միշտ ճակատօնին վրայ կը նշարուին այլեւ մաշած երկու քարտ կերպարներ, ծնրադիր վիճակի մեջ, որոնց կը ծառայեն իրը անկիւնի գազարնակենդանիներ (ակրորդեինն):» (Յարրմութ Էտօֆրիիսիր, DAAN 10, Խ. 686, 69).

Եկեղեցու ուղղամայուն հատակածքային հորինվածքուն նկատելի են երկու բառակողմ ընկալման դեպք արեւելք ուղղամանության համակարգը. Սուրբ Երրորդության գաղափարը՝ եռախորան ներքին տարածությունում, երկիր հզար կամ սկիզբը, նախաստեղծ Մայր Աստծոն պատկեր-խորհուրդը, գուգորդված կենաց ծառով ու խաչով, հորիզոնական երկրային հորինվածքի հետ: Նրա կենտրոնի շուրջը չորս մույթերի վրա (չորս կետ, չորս տարր, չորս գետ, չորս առաքյալ և այլն) մեր է խոյանում զմբեր:

Եկեղեցու ծավալատարածական հորինվածքում նկատելի է Երկիր-Երևանը՝ մարդ եռամիասնության արդյունք՝ եռաշերտ Ընկալման համակարգը, որը Երկրային սահմանում, «Աստծո Երկրային տան» հորինվածքի պատերի հարաբեկությունը նշումով՝ «Խոսով» են խորհրդանշանային տարրեր մեկնություններում:

Այսպես՝ արեւելյան ճակատը զարդարուն է, երկրեց տանիքի ճակտոնի եռամկյան վերնագագարում թեւատարած արծիվն է ճանկերում գանոնեւկը, ծագող եւ մայր մտնող արեւի խորհրդանշանը, որի աջ եւ ձախ կողմերում են երկու խաչակավառակները (արուսյակներ): Դրանցից ներքեւ, նույնպես հորինվածքային ուղղահայաց առանցքից աջ եւ ձախ, հավերժության խորհրդանիշ վարոյակներն են, որոնցից առանցքով ներքեւ փորագրված քառակլսութեան Սրբաւագանուի քարեկոծման իրապաշտական պատկերն է:

Սուրբ Ստեփանոսն անդրանիկ վկան էր, որն իր
արյունը քափեց՝ Հիսուս Քրիստոսին Աստծո Որդի

Ակեղեցու խորհրդանշանային հորինվածքն ու հարդարանքը

վկայելով: Դրա համար Երան քարկոծելով սպանեն են Երուսաղեմի շրջակայրում, եթե նա բացականչել է. «Ահա տեսնում եմ Երկինքը բացված եւ մարդու Որդուն, որ կանգնած է Աստծո աջ կողմը» (Գործ 7, 55): Այս պատկերից ներքեւ, դարձալ ուղղամկյունից ու կարակալի մեջ են դրախտ-այգու խաչ-կենաց ծաղութաշխամուտը, որը եւ խորանը լուսավորող միակ բացվածքն արեւելյան պատին: Խաչ-լուսամուտ հորինվածքային դաշտում են անել ծկների, օծի, առյուծի, բռչունի եւ այլ պատկերներ:

Այլ լուծում ունի հորինվածքի հարավային պատի հարթությունը, որին կից է զանգակատան հորինվածքը: Այստեղ նկատելի է մեկ այլ շրջանակ, ներսում քանդակված է Մարիամ Աստվածածնը մանակ հետ: Նույն հարթության ուղղահայց առանցքությունը, թբուկի հարավային հիստի ուղղանկյունը շրջանակի մեջ պատկերված է Հակոբ Զուղայեցի կարողիկոսը:

Հորինվածքի արեւմտյան ճակտոնում Քիսուի խաչելության պատկերն է (նույնանձան քաղաք կա Գանձասարի համայնքում՝ արեւմտյան պատի վրա): Իսկ բըրուկի արեւմտյան Ծիստին, դարձայլ շրջանակի մեջ, պատկերված է Կարիչ Աստված:

Իր տեսակի մեջ ինքնառողկա են հորինվածքի հյուսիսային ճակտոնի եռանկյան գազարի խաչը և եռանկյան աջ և ծախ անկունների վրա օճնակազո՞ր «աղորողների» քանդակները, որ խորհրդանշում են Երևանյային ճշմարտության զայտոյան և Երկրպագութան տիտանաման ներառական փոքր լուսն:

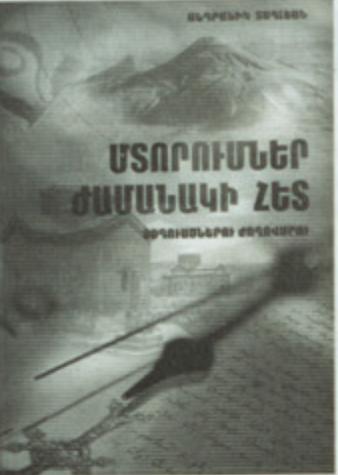
Թմբուկ-վեղար հորինվածքն ամբողջությամբ խորհրդապատկեր հորինվածք է: Այստեղ նշմարելի են 16՝ արեւի թվային խորհուրդը, 8՝ պատուհան-երկրի կողմեր խորհուրդը, թմբուկ-վեղար անցումային մասում 16 եռանկյունները՝ երկնային ճշմարտության առ երկիր տարածման խորհուրդը, թեավոր խաչեր-կենաց ծառեր խորհուրդը, ալիքաձև վեղար-երկնային ջուր-տարեր-խորհուրդը, մարդ առոյտ, այժ ցուլ, թօչուն եւ այլ բուսա-կենացնական խորհուրդներ եւ այլն:

Այսուամենայիկ, ողջ հուշարձանն իր այլեւայլ զարդարանքներով մի ամբողջական «զրուցարան» է, ուր խորհրդանշանային պատկերներով, խորհրդակիր հորինվածքներով վեր են հանվում և ներկայացվում եկեղեցին որպես Աստծո Երկրային բնակարան, դրախտ, կենաց ծառի, աստվածային ճշմարտության տաճարի, Սրբորդության հաստատության, Տիրամոր, Արարչի, առաջալների և ավետարանիների, սրբերի և սերովեների, խաչարենի և ճշմարտության, համուն Որդու քարկօնվելու և շատ այլ քրիստոնեական «հավատամքներ», որոնք իրենց հերթին բացահայտ թե ծպտյալ պահպանութ և ներկայացնութ են նաև մինչըրիստոնեական աշխարհներակալման տարրեր դրսեւորումներ, Երկրի չորս կողմերը, չորս տարրերը, Երկիր-Երկինք կապը, դրախտից ենոր չորս գետերը, լուսատուները, կենդանակերպ խորհրդակիրները եւ այլն:

Վաճրի ուշ շղածին պատկանելը (1643-65թ.) իր հերթին այն հիմնական պատճառներից է, որ ստիպվ է հիմնադրիներին զարդարել կառույցը այս կամ այն խորհրդակիր հորինվածքներով, մոռացված խորհրդակիր պատկերները վեր համերվ բարձացրել եւ սմբասմուն օրինագույնամատ օպատականաթառութ սահմուն:

Դիսուս Քրիստոսի Աստծոն աջ կողմում կանգնած լինելու տեսիլը, կարծես, այն բանալին է, որ խոսում է հեթանոսական տաճարոց քրիստոնեականին անցնելու փուլային գործնարացի մասին: Եթե քրիստոնեական կառույցների նախնական տարրերակներում դեռ պահպանվում է հորինվածքի դեպի արեւածագ-արեւելք ուղղվածության զարափարզ երկիր քառակողմ քամանաման համակարգում, եւ այստեղից էլ հորինվածքի հյուսիսային պատը գրեթե անձեռնմխելի է մնում որեւէ զարդեղն հորինվածքի համար, ապա հետագայում նկատելի է այս մոտեցման փոփոխություն: Եթե առաջներում մարդակենտրոն եւլաւետով էր որոշվում աշխարհի չորս կողմերի ուղղվածության զարափարզ, ապա այժմ եկեղեցականը, որպես Աստծո երկրային խսնակ՝ կանգնում է ավագ խորանում, դեմքով դեպի հավատացյալները եւ իր աջ կողմն է համարվում եկեղեցու աջը, որտեղ էլ տեղափորկում է, օրինակ, մկրտարանի ավազանը, որն ըստ իին հավաստիր կզտնվելու ձախ կողմում, հյուսիսային պատի մեջ եւ կնշանակեր չար ուժեղից պահպանվածության խորհրդակիր: Այսինքն, նշմարվում է մինչքրիստոնեական բնափիլխոփայական խորհրդապաշտական ավամդենից աստիճանաբար անցում կամ դրանց վերափոխությունը քրիստոնեական զարգացած շրջանի զարափարախոտությանը, որի հստակ պատկերացված օրինաչափությունները նկատելի են Սր Ստեփանոս Նախավկան եկեղեցու ողջ հորինվածքում եւ հատկապես նրա թքուկ-վելար հորինվածքում:

«Մուղնի»
հրատարակչությունը
լույս է ընծայել
Անդրամիկ Դաղյանի
«Ստորոտներ
Ժամանակի հետ»
(հոդվածների
ժողովածու)
բազմարովաճակ
գիրք
(Երևան, 2004):

Հայրենասուր հայուրդու մտորումները

Նախ հեղինակի մասին:

Սասնագիտությամբ ճարտարապետ է՝ մայր հայրենիքուն կրություն ստացած: Ուսանելու է եկել Բեյրութից: 1965-ին ավարտելով ընտանիք կազմակերպությունը է Բեյրութ: Սակայն Լիբանանում ծայր առաջ առաջ երկարատև պատերազմի պատճառով 1971-ին փոխադրվեց Արարական Սիացյալ Ենթրություններ, ուր իր մասնագիտությամբ գործում է ավելի քան երեք տասնամյակ: Դանգրվանելով Արու Դարիում, նա հեղինակ դարձավ բազմարիկ շենքերի ու տարատեսակ կառուցների: (Նրա ստեղծագործական արարությունների մասին տես Վարազյան Յարությունան, «Արվեստակից ժամանակակիցներ», Երևան, 2001, էջ 462-463): Դայրենասեր հայուրդին մշտապես իր մասնագիտական գործունեությունը զուգակցեց հասարակական գործունեության հետ՝ ի նպաստ ԱՄԷ-ի հայկական փոքրարիկ համայնքի բարոյության ու հայապահպանության: Դայրենի ճարտարապետական կրթօջախի շնորհալի սանը մտավորական ճարտարապետի տիպար է: Ապելով Դայաստանից հեռու, մշտապես իր սրտում պահպանում է սերն ու մտահղությունը հայրենիքի նկատմամբ, հաճախակի այցելում Դայաստան, լավատեյակ է այդտեղ ծերոք բերած նվաճումներին եւ իհարկե գոյություն ունեցող բազում հոգերին:

Ընդհակա գրչի տեր է Անդրամիկ Դաղյանը: Տասնամյակների ընթացքում հոդվածներով հանդես է եկել Բեյրութուն լոյս տեսնող «Զարունք», «Նայիրի», «Սփյուռք», «Զվարենց», Լոնդոնում «Նոր օր» եւ այլ թերթերում: Դոդվածների թեման հիմնական Դայաստան է, դարարայան հիմնախնդիր եւ իհարկե հայկական ճարտարապետության անցյալն ու ներկան:

Անդրամիկ Դաղյանը ԱՄԷ-ի հայկական փոքրարիկ համայնքի նվիրայ գործիչ ու կազմակերպիչ է: Տեղում գործող մշակութային ընկերության միջոցով նպաստում է հայերին հայաշունչ սեղու ազգօքուտ գործին: Այդ նպատակով հրավիրում են Դայաստանի գրականության, արվեստի, գիտության գործիներին, կազմակերպության հանդիպումներ, ցուցահանդեսներ, դասախոսություններ, պարի համույթների ելույթներ եւ այլն: 1989-ին հերք հասավ նաև տողերին հեղինակն: Սեկ շարարով այնտեղ մեկնեցի, հանդես եկա դասախոսություններ:

բազմատեսյակ՝ իր մասնագիտության պատմության, տեսության ու գործնական հարցերում:

Դոդված կուգեմ ավարտել՝ անդրադառնալով Անդրամիկ Դաղյանի քարերական ճարտարապետի տիպար է: Ապելով Դայաստանից հեռու, մշտապես իր սրտում պահպանում է սերն ու մտահղությունը հայրենիքի նկատմամբ, հաճախակի այցելում Դայաստան, լավատեյակ է այդտեղ ծերոք բերած նվաճումներին եւ իհարկե գոյություն ունեցող բազում հոգերին:

Անդրամիկի նյութական ներդրմամբ ու անձնական նվիրմամբ Թալինում գտնվող Ներսի Կամսարական իշխանի 7-րդ դարում կառուցած քառարարի եկեղեցին կիսավեր վիճակից իր նախկին գողոտրիկ տեսքուն ստացավ, բարեկարգվեց շրջապատը: Կերականգնման աշխատանքն ավարտվեց 1998 թվականին ներկայությամբ Անդրամիկ Դաղյանի:

Վարազդատ Դարությունան
Պատմական հոլշարժմաների պահպանման հայկական ընկերության նախագահ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս:

«Դայ արվեստի» խմբագրությունը շնորհավորում է մեծարգ Անդրամիկ Դաղյանի ժողովածուի իրատարակման կապակցությամբ եւ շնորհակալություն հայտնում մեր հանդեսին բերած նպաստի համար որպես լիազոր ներկայացուցչի ԱՄ-ում:

Իով Արու Դարիում, ճարտարապետ ծանոթացաց այս ինքնատիպ երկիրն:

Անդրադառնամ «Ստորոտներ ժամանակի հետ» գրքին, ոչ որպես գրախոս, այլ գրքի կառուցվածքն ու բովանդակությունը ներկայացնող: Բովանդակությամբ տարողունակ է, քաղաքացած 384 էջից, ուր հաջորդարար ներկայացված են տարբեր տարիներին լույս տեսած իր հոդվածները, հրապարակումները, ուղղությունները, հաղողույցները, «դիմակարներ»: Անազարանի հեղինակն է Բեյրութում լոյս տեսնող «Նայիրի» թերթի խմբագիր Ժիրայր Նայիրին:

Առաջին խկ ծանոթացումը հիշատակված գլուխներին զարմանք է առաջացնում, թե որքան լայն են հեղինակի հետաքրքրությունների շրջանակը, գիտելիքները, որոնցով ուկե կամուրջ է զցում իր ապահարական երկիր ու մայր հայրենիքի միջև: Այքան է, որ ի հեղինակը աշխարհի (Ճնշկաստան, Թայլանդ, Կիպրոս, Ուլւասատան, ԱՄ եւ այլն) տեսած մարդ է,

«ՆԱՐԵԿԱՑԻ» ԱՐՎԵՍՏԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Ֆլորիստ Նադեժդա Օգանեսովայի ցուցահանդեսը

Սեպտեմբերի 8-ին Նարեկացի արվեստի միության շենքում կայացավ մասնագիտությամբ կենսարան, ֆլորիստ Նադեժդա Օգանեսովայի առաջին անհատական ցուցահանդեսը: Բացմանը ներկա էին ՀՀ նկարչների միության նախագահ Կարեն Աղամյանը, «Նարեկացի» արվեստի միության նախագահի երեայ Սարո Դարությունյանը (ԱՄՍ) եւ բազմաթիվ արվեստագետներ:

Ցուցահանդեսին ներկայացված էր 31 աշխատանք: Արդեն 8 տարի Նադեժդան զրադարձ է ֆլորիստիկայով, սակայն, բացի այս ցուցահանդեսից, նա մասնակցել է միայն ԱՄԿ-ի գրասենյակում կազմակերպված ցուցահանդեսին, որի ժամանակ ներկայացրել է իր նկարներից միայն մի քանիսը:

Նադեժդա Օգանեսովան մնացած ֆլորիստներից տարբերվում է այն բանով, որ վերցում է բազմաթիվ հայտնի նկարչների գործեր եւ դրանք վերարտադրում ծաղկի թերթիկներով: Նրա գործերում կան Լեռնարդո դա Վիշի, Ռենուարի, Սատիսի, Մ. Սարյանի, Կ. Աղամյանի եւ այլոց նկարներ: Նա իր գործերն սկսել է Սարյանի նկարներով, իսկ առաջին կայացած աշխատանքը, որը նրա ստեղծագործական կյանքում յուրահատուկ տեղ է զբացնում, Բուտիշելիի «Վեներայի ծնունդը»:

Օգանեսովան իր գործերում օգտագործում է վարդի, շուշանի, կակաչի եւ այլ ծաղկեների թերթիկներ: «Ես երբեք չեմ պատկերացնում, որ երբեւ հնարավոր է ծաղկի թերթիկներից դեմք վերարտադրել, բայց երբ ստացա վեներայի գեղեցիկ շուրթերը («Վեներայի ծնունդը»), հասկացա, որ կյանքում ամեն ինչ հնարավոր է», խոստովանում է Նադեժդան:

«Ասում եմ՝ գեղեցիկ կիրկի աշխարհը, բայց դա բոլորովին այդպես չէ, աշխարհը փրկում է բարությունը. ուստի մաթուր եմ, որ կյանքում բոլորը լինենո՞չ միայն գեղեցիկ, այլեւ բարի», - այսպես եզրափակեց ֆլորիստը մեր գործոցը:

ԱՅԼ ՄԻԶՈՅԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

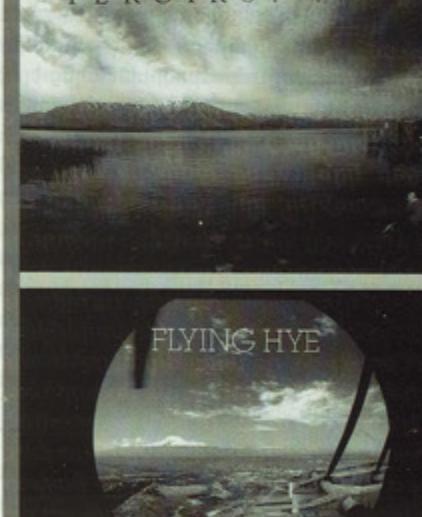
Ներկայացան գյումրեցիները...

06.10.2005թ.: Բացվեց Գյումրիի արվեստի դպրոցի 28 սաների ցուցահանդեսը, որին հեղինակները մասնակցում էին երկու եւ ավելի գործերով: Ցուցահանդեսին ներկայացված էին ոչ միայն նկարներ, այլև քանդակներ, փայտից, փայտից, բարից եւ տարբեր մետաղներից պատրաստված արձանիներ ու հուշանվերներ:

Ցուցահանդեսը դիտելուց հետո հայտնի նկարիչ-քանդակագործ Արտոն Չաքմաքյանը (Կանադա) ասաց, որ չնայած մասնակիցները տարիքով այնքան էլ մեծ չեն, լավ գործեր ունեն: Իսկ կայացած արվեստագետ դասնալու համար հարկավոր է աշխատել ոչ միայն իրենց գործերի, այլև ներաշխարհի վրա: Դարձական գործական համար ու հանդես են տարբեր մետաղներից պատրաստված արձանիներ ու հուշանվերներ:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԼՈՒՍԱԿԱՐԻՉ**

YERGIR TEKIC

**ՅԱՅՅԱ
ԲԱՐՁՐ ԲԱՐՁՐ
ԱԶՔԵՐՈՎ**

Հայկական ռոմանսները վերադառնում են

14.10.2005թ.: «Հայկական ռոմանսներ» ծրագրով ելույթ ունեցավ օպերային երգչուիկի Հասմիկ Զարարյանը, որին նվազակցում էր դաշնակահարուիկ Արմին Շարուբյունյանը: Երգչուիկին ներկայացրեց Ռ. Սելիքյանի, Ալ. Շերխմանի, Ալ. Անճյանի, Ն. Գալանտերյանի եւ այլոց ստեղծագործությունները:

Աննա Մայիսյանը, որը Հասմիկի ուսուցչուիկին է, համերգի վերջում նշեց, որ իր սաներն ինչքան էլ լավ ներկայանան հանդիսատեսին, միեւնույն է, ինը ամրողովին գոհ չի լինում, որովհետեւ արվեստագետը չպետք է գոհ լինի իր ելույթից: Նա իր սանին մաղթեց մեծ բեմեր:

Զմոռանալ անցյալը...

14.10.2005թ.: Բացվեց նկարչուիկի Թագուհի Դաշտոյանի առաջին անհատական ցուցահանդեսը: Ներկայացված էր 23 նկար, որտեղ պատկերված էին Հայաստանի հին քաղաքները, սակայն գերակշռում էին հին երեւանի պատկերները:

Իր խոսքում նկարչուիկին ասաց. «Ես ուզում եմ իմ նկարներով ստիլի մարդկանց դադարեցնել հնությունների ու բնության «սպանող» եւ պահպանել մեր գեղեցիկ քաղաքը՝ Երեւանը»:

«ԱՄԵԿԱՑԻ» ԱՐՎԵՏԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ տեղի ունեցան նաեւ մի շարք այլ միջոցառումներ. սեպտեմբերի 13-ին՝ միջոցառում նվիրված Հայոց ցեղասպանության 90-ամյակին: Ցուցարվեց Ելփիրա Ռայքին և Վիլֆրիդ Կառուտիի «Հայերը գարնանը» վավերագրական ֆիլմը, որից հետո գերանացի տրոմքոնիստ Հայնց-Երիխ Գյողեկեն եւ երգչուիկ Աննա Մայիսյանը ներկայացրեցին ավանդարդ հնարովիզացին երաժշտություն:

Հոկտեմբերի 4-ին տեղի ունեցավ մասնագիտությամբ երաժիշտ Լիլիթ Դանիելյանի բանաստեղծությունների գրքի («Սայիր կոնջը») շնորհանումներ, հոկտեմբերի 20-ին՝ գրեթի գյուտի 1600-ամյակին նվիրված «Մեսրոպ Մաշտոց. 5-րդ դար: Ապաշխարության շարականներ» ֆիլմի ցուցադրումը, համերգ «Գառնի» վոկալ կվարտետի կատարմամբ, հոկտեմբերի 22-ին՝ «Հիսուս, սեր եւ խաղաղություն» ներկայացման էկրանային տարբերակի ցուցադրումը եւ այլն:

«ԱՄԵԿԱՑԻ» ԱՐՎԵՏԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑ-ՐԵԼ Է ՆԱԵՒ ՄԻ ԾԱՐ ՈՒԾԱԳՐԱՎ ԴՐԱՄԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ (կից ներկայացվում են գրեթի ու խոսասլիկների շապիկները):

ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ տեղի ունեցած եւ առաջիկա միջոցառումների մասին կարող եք տեսնել հետեւյալ կայքում www.naregatsi.org

Ուզանա ՄՈՎԱԽԱՅԱՆ
ԵՊՀ ԺՈՒՅՆԱԼԻՍՏԻԿԱՅԻ ՓԱԿՈՎՄԵՏԵԻ ՈՒՍԱՆՈՒ

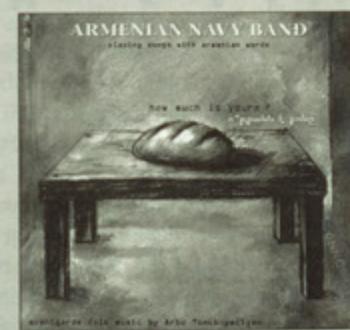
Յրատարակիչ «ՆԱՐԵԿԱՑԻ» ԱՐՎԵՏԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

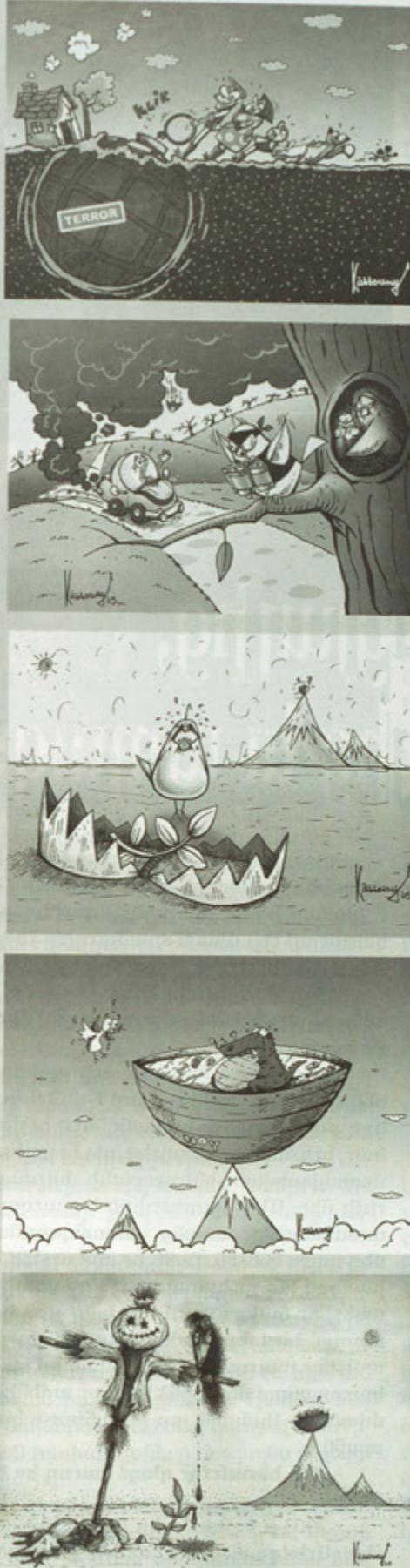
ԿՈՄԻՏԱՍ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ՀԵՏ
Հայութիւն

KOMITAS
PIANO COMPOSITIONS
Lusine Grigoryan

ԵՐԳԻՇԱՍԿԱՐԴԻ ԱՅՆԻՄԱԿԻ. ՎՐԵԺ ՔԱՍՈՒՐԻ

ԱՆՁԱՆՈԹ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑԸ

ԱՐԾՎԻ
ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Եյու Յորդի
գիշերային
ակումբներում եւ
մերձավորաբեւեյան
ու միջերկածովյան
մշակոյթի
կենտրոններում
արդեն մի քանի
տարի պորտապարի
կատարումներուն
հանդիսատեսին
գերում է մի
երիտասարդ հայ
գեղեցկուի, որը
հանդիս է գալիս
Շամիրա թեմական
անունով:

Այսօր որոշակի ճանաչում ունեցող այս պարուին եւ պարուսոյցը բայց է բարձրացել վաղ մանկուց՝ պարելով եւ երգելով, տարբեր խմբերի հետ նվագելով դաշնամուր եւ հարվածային գործիքներ: Ելույթներ է ունեցել նյու Յորդի այնպիսի հեղինակավոր համերգասրահներում, որպիսից են Լինքոլն կենտրոնը, Քարնեգի հոլը եւ Ռայի սիրին: Աշակերտել է պորտապարի նշանավոր մասնագետներ Սերենա Ուլիսոնին, Զեհան Քենաչին եւ Գարի Թալիկին: Իր կարիերան սկսել է պար եւ հարվածային գործիքներ դասավանդելով նյու Յորդ օվեն սենթրում, այնուհետեւ երեք տարի պորտապար ուսուցանել Օմեզա ինստիտուտում (Ոթներ, նյու Յորդ նահանգ): Այժմ դեկավառում է սեփական ստուդիան նյու Յորդ քաղաքում, թողարկում իր պարի մերողները ներկայացնող տեսագրություններ: 2000-ին հանրահայտ երգչուիկ Քրիստինա Ագիլերան վարձել է Համիրային որպես պարադիմ եւ պարուիկ MTV-ի երաժշտական մրցանակի շնորհման հանդիսության ժամանակ իր «Արարական գիշերներ» բացման շոուի համար: Ղրանից հետո պորտապարը տարածում գտավ MTV-ում ընդգրկվելով Շակիրայի եւ Բիթթենի Սփիրոսի կատարումների մեջ: Ի դեպ, նա բողարկել է նաեւ դաշնամուրային մենավագների լազերային ծայնակավառակ: «Ներքին լուսի վարիացիաները. մեծարանը կապիտան Պիկարին» վերնագրով:

Ինչպես հաճախ պատահել է ինձ հետ՝ վիրտուալ ծանոթությունը վերածվել է բարեկամության, եւ ահա այս պարուիկ նույնպես հաճույքը համաձայնեց առաջին անգամ հարցագրուց տալ հայ մամուլին:

- Ըսմիրա, այս հարցագրույթի ընթիրիկ հայաստանից լընթեցնողն առաջին անգամ հնարավորություն կունենա ծանոքանալ ժաղ հետ։ Ակսենտ նու մասնագիտությունից։ Կար՞ո՞ն ես ասել, ո՞րո՞ւ է դուրսապարունակ իշխանական կուրյունը։ Այն շա՞ս է սարքեր այլ դարրուներից։

Պորտապարտ արվեստի յուրահատուկ ժառանք է:
Մի դար, որ կատարում են կանայք, կանանց համար և
կանանց մասին: Կեն փառաբանում է կանացի կերպը
և կենոց առեղծվածը, խմասնությունն ու զերեցկու-
թյունը: Պորտապարտ միայն կրfnս և սեռազգայուն չէ,
այլև նուրբ է, զգայուն, կանացի և խորը: Այս հնա-
գոյն դարը բնուրագրվում է հիմնասցնող զար-
դումներով և զայրակի ստանձնացումներով, սա-
կայն կան բաներ, որ ավելի խորժան են տանու: Պոր-
տապարտ մի կանուց է, որ կենոց խորունկ առեղծվա-
ծայնությունը շաղկապում է ժամանակակից աշխար-

Չամիրա.
Ես դպրում եմ անցյալից,
Շերլայից եւ առաջայից...

իին, ասում երան դեղի իր զգայում և կրթութանացի եւը՝ անկախ երա տարիից, մարմնի ձևից կամ ծագումից: Այն բն եսից անդին է, որ ժեզ կաղում է բն ինչ-ի՞ն համացն կնոտականին:

- Ուրց մասնագետներ համարում են, որ իշխանությունը պարագաղը տարփանի դար չէ, այլ ստեղծվել է նախառաջարարություն կենոր ծննդաբերության:

- Սա միայն ինֆորմացիայի մի փոքր փաստ է: Ես հասկանում եմ, որ որոշ մասնակիութեանում դուքսապարն ունեցել է այդ համակարգութեան՝ կամաց դատարանի ծննդաբերելու: Սակայն ավելի ամբողջական դատիքն այս է, որ դուքսապարը մակարդակից անիշխն է: Այն համընդհանուր է դիցուհու արտահայտումը յուրաքանչյուր կնոջ մեջ: Ես համոզված եմ, որ դուքսապարը, իր մեծ էներգիայի և մեղմ զգայունության ընորհիվ կարող է փոխել կնոջ կյանքը: Ես վկա եմ եղել մարդկանց (այդ բժում և ին) հիմնալի փոխակերպումներին հետո այս դարի ընորհիվ: Ես ամբողջ աշխարհից սարքեր սարիդի կամացից էլեկտրոնային նամակներ եմ սացել, որոնք ինձ դաստի են, թե ին ժամագրությունները որքան են օգնել, որ հայտնազործեն իրեն իրեաց: Ուսուցանելով ինձ նաև ավլորեցնում եմ, որ ես ցանկանում եմ առներել: Ես մի ուրի եմ զտել, որ ինձ ուսի իսկ արտահայտի ին քանիված հոգին:

- Ասում ես, որ ղործադրքը կանանց դաշտ է: Բայց իմաս ասդարեղի վրա են նաև ոչ թիվ բվով տղամարդ ղործադրողներ: Խնչ կարծիքի ես այս երևոսքի մասին:

-Պորտալարը սկզբնաղեաւ եղել է կանաց դար: Սակայն տղամարդիկ նոյնութեաւ կարող են դարել: Ինչ է, կանաց հիմա չե՞ն անում գործեր, որ սկզբնաղեաւ կաւարում էին միայն տղամարդիկ: Այս կան կին սպասութեաւ երեխութեաւ հաստիութեաւ և այլն:

- Պորտապահներինը հետեւ՝ են որոշակի աննպակարգի իրենց մարմինը լավ վիճակում դահն- ականը:

- Կասիի՝ ոչ: Պորտապարի լավագոյն կողմերից մեկն էլ այն է, որ ներառում է ամեն կազմվածք ունեցող բոլոր ազգերի կանանց՝ մեծ և փոքր, լիբր և նիշար, երիտասարդ և սարեց, սեռ և սպասակը: Մենք սահմանափակված չենք որոշակի մարմնաձևի կամ սարդիքի մեջ: Մեզ բոլոր ազգերի մարմնաձևի դարել և արտահայտվել, առանց անհանգութանալու, քեզ մի օր մեզ դորու կնետն, քանի որ այլաւ չենք համապատասխանում ինչ-որ կաղաղարի: Իմ մասին ես կարող եմ ասել, որ նախընթառ եմ լինել լավ կազմվածքով և առողջ հետեւյով սննդակարգին և մարզվելով: Ես ամեն օր դարմաւ և հետևում եմ իմ սննդին, որդեսզի կարողանան մնալ ինձ համար ամենից համելի կազմվածքով: Սակայն դա իմ անհատական նախընթառությունն է:

- Ի՞նչ հետաքրքիր դեմք կարող ես հիշել ու ելույթ ներից:

- 2003-ի ամռանը ես կինոյն կենտրոնում քեմադրեց «Արևելյան դորւագարի ասվածային դիվանեւ»

ըր» ուստի նյու Յորֆի հայտնի միջինարեևյան դարունիւթիւն և երածիւնելու մասնակցությամբ: Սասա-կցուն էն նյու Յորֆի հինգ ամենանշանավոր դրսա-դպրութիւնը՝ Ռայխանան, Սամարան, Վշեմ, Ելենան և եւ: Սակայն ուսուից կես ժամ առաջ, երբ մենք դահ-լիճի հնչուսն էինք փորձում, տեղի ունեցավ նյու Յորֆի դասմության մեջ հայտնի ենթօքեակի վրարը, ինչը նշանակում էր, որ Եթելքալամություն չի լինելու, ուս-իեւ՝ հնչյուն: Կիմերն էթեներնի դեկավարությունը մեզ հարցրեց՝ ուսուն Եթելքայացնե՞լ, թէ՞ Հեռյալ համարել Նրան չէին ցանկանում այդ դայսանմաներուն Եթելքայա-ցունը ցուցադրել: Սակայն մենք որոշեցինք ամեն դեմքուն ցուցադրել Եթելքայացնան կրծա աւրեւա-կը և չիհարափեցնել դրսում հակաված քազմությանը: Եվ երջանիկ եմ, որ այդուք վարվեցին: Երա-ժիւսները նվազեցին առաջ Եթելքալամության, մենք դաշեցինք ազգանահների հնչյունների տակ՝ երած-ության փոխարեն, իսկ հանդիսարարությունը օվացիանե-րով գնահատեց մեր խամրավառությունը: Ծովից հե-տո տունդարձ բասային էր՝ տանօղորքի այլ խնդի-րների դաշձառով, ուսի ես վերցրի ավտոսովի կանգ-նած մի խնի հանդիսականների, որոնց մեջ մի հոյ կին կար, ուն հասցրի: Մենք այս առիվ կատակու-ինք, որ դիցութիւներով այնան «կրթու» էինք, որ դաս-ձան դարձան վրաի:

- Կարո՞ղ ես մի ժիշ էլ քն անձնական կյանքից
դասմել:

- Ես ամեն օր արթանում եմ և... դպրում: Ես իմ տան ունեմ դաշտի փողքիկ ստույդիա և ժամանակը անցնում է դասարանների, ժամագրման կամ ըուների համար դյուրերելով: Այնուհետև զքաղվում եմ իմ բիզնեսով, ինչեւնեսի միջոցով դասվեներ են սանում իմ ուսուցողական դիվլիդիները ուղարկելով (<http://www.shamiradance.com>): Երեսն դասնուր են նվազում: Կյանքում նախընթառում եմ դարձույթունը՝ դարձ ուժելիք, ինձ շշաղատում եմ հասարակ առարկաներով, նախընթառում եմ բնույթունը (ես կրեմ ճանադարինորդ եմ), ազգակցական հավաքույթները համեմի ժամանակ իմ ընկերոջ հետ: Անոնք են լրադրում եմ ամեն օր: Հայ ժամանակ եմ համարական զգեսների և ասրեր մարդկանց հավաքույթներին դարձելու վրա: Եր մենակ եմ զերադասում եմ խաղաղույթունն ու լուրջունը, հարմարանք զգեսները են մի շուրջ: Խա! Եթես մի ժամ շիշ ըրեների...

- Ենչո՞ւ այս աւրաքսարիկ ամոնը՝ Ըստիւա: Այն կապ ունի Կոռեստանի բազուի Ըստիւամի անվանի հետ:

Վայ: Հոմական ակտուարում, որտեղ ես սպիրաց դաշտու եմ, աս հայեր եմ այցելում: Երան ընդունի ինձ Համիրաս են կոչում: Ես աս եմ ազդիկ ին զարմուի Քերքինից՝ Համիրա թամական անվանը, որ հրաւալի դրոֆեսիոնալ դրուստարուի էր, դաշտու էր բոլոր ընտանեկան հավաքույթներին: Կինը լոյ հայ ընտանիքից (մեր նախնիներն ԱՅՆ են զարդել Թորքի-այից)՝ ընտանեկան հավաքույթները մշտակա սովորեց վայ են երգ ու դաշտով:

- Հետաքրքիր է, թե ինչպես են վերաբերվում հարազանները Բն մասնագիտությանը: Օրինակ, ես կապի մեջ եմ մեկ այլ ամսներինահայ դուրսապարունու հետ:

որ մի անգամ ինձ գրեց, որ ինքը կոնֆլիկտի մեջ է դուրսապարի հանդեպ ունեցած իր կրքի հետ:

Ես նաև բացասական զգացմունքներ չունեմ: Ես ընտել եմ դաշի մի ժամանակ և հոգ չեմ, թե ինչ է կոչվում: Ես դարմա եմ մեր զերպատաճի մեծ հավաքույթների՝ հարսանիքների, ծննդյան ասրեղարձների ժամանակ: Եվ իմ հարազաներն եւ սիրում են իմ դարելը:

- Պատմիր, խնդրեմ, հայության հետ ու առնչությունների մասին:

• Το 100 τηλεπικοινωνίας ήταν: Συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ανάπτυξη και την Κοινωνία της Ιντελεκτουαλ Πολιτείας (ΕΑΚΠ). Η πρώτη στάση της διαδικασίας ήταν η επιλογή της θέσης για την κατασκευή της γέφυρας, η οποία έγινε στην περιοχή της Λαγούδης στην Αργολίδα.

Կորյունն անցել է Տաշիկ-Դադիկին հետ, և ես հոգվել եմ ազգային մշակույթով: Ին դաս Վաղարշակը ևս Տուանիկը քաղված են Սարդարապատում: Պատս ազատամարտիկների առաջնորդ է եղել և դաժեազմի հերոս, կովկան է Անդրանիկի հետ: Մեր ընտանեկան հավաքույթները՝ լեցուն են եղել երածությամբ և դարտվ, հայկական ճաշերով և «Արարա» կոմիսարով: Զնայած ծննդել և մեծացել եմ Ամերիկայում, քայլ նույն կապվածությունը ամեն հայկականին ինձ սվել է կյանքի լայն և հիմնալի ընկալում: Ես ժամանակակից կին եմ հնագոյն ծագումով: Մա ինձ ուժեղ զգացողություն է տախի, որ ևս ամբողջութին չեմ դաշտանում այս դարին: Այդ ամենն արտահայտվում է իմ դարի մեջ, ես դարուն եմ անցյալից, ներկայից և աղազայից, որի նոյանակն է արվածի և զեղության արտահայտությունը:

-Երեսէ եղե՞լ ես Հայաստանում:

Երկ՝ 1 եմ: Այն ժամանակ 14 տարեկան էի, սակայն հիշում եմ, թե ինչ սահմանակի էր: Սարդիկ՝ չափազանց հյուրաքար եղելուն, ուսկի իր՝ համեղ, խմելու ջուրը՝ ֆանտասիկ: Ազգությունակ էր ինձ բվում, բայց ու պատեղ եւ արեամսահայելուն լսել:

- Ի՞նչ կցանկանա՞ Հայաստանի բնություններին:

Ես ցանկանում եմ, որ Հայաստանի ընթերցողներն իմասն ունենան, որ թեև ես մողեան ամերիկուոհի եմ, սակայն հոգոս խորքում ես դասհղանողական հայ առջիկ եմ: Չնայած ծնվել եմ Եղու Յորբան, իմ արմասները բավական խորն են, որդեսզի ճամփորդեն մողրակի միջով և կապեն ինձ իմ ժողովրդի հետ: Ես ուզում եմ, որ նրանք նաև իմասն ունենան, որ ես խորում եմ միայն հայկական կոմյակ: Աչսարհում չկա ավելի լավ կոնցան: Թող երևար ապրի Հայաստան: Կեզզե՞ք:

**Ավստրալիայի
քաղաքացի
ազգությամբ հայ
ծնված
Պարսկաստանում**

Այս տողերով է սկսվում Ավստրալիայի առաջատար նկարիչներից մեկի՝ մեր հայրենակից Միլանդա դը Սոնդի կենսագրությունը նոր բացած ուշագրավ վեր կայքում՝ www.milandademont.com

Նկարչուին Հայաստան էր այցելել 2004-ի մայիսին (այս մասին տես «Հայ արվեստ», 2004, թիվ 2, էջ 22-23): Նույն թվականի աշնանը նա հայաստանյան տպագրություններով ստեղծված կտավների ուշագրավ ցուցահանդես կազմակերպեց Միլենեյում եւ լայն արձագանքի արժանացավ: Միլանդա դը Սոնդի արվեստու ու արստրակու նկարելանոց յուրահատուկ են նրա բարձր են գնահատվում օտարազգի արվեստաբանների կողմից:

Նկարչուին մտադիր է հաջորդ տարի իր ցուցահանդես բերել Հայաստան:

**Արքուր
Օշականցու
ցուցահանդեսը**

Օգոստոսի 26-ից սեպտեմբերի 3-ը Երևանում՝ Արտասահմանյան երկների հետ մշակութային կապերի միության շենքում, ցուցադրվեցին լունդոնարնակ Արքուր Օշականցու հիմնականում վաղ շրջանի եւ մի քանի նոր ստեղծագործությունները: Նկարչի գործերը տեղ են գտել ևորդի Սեմորպանի բանգարներու բանգարներում, այժմ ցուցադրվում են

Լոնդոն, Անգլիայի բազուկու գրասենյակում Ա. Օշականցին իր «Դրամատիք» կտավի մոտ:

Անգլիայի բազուկու գրասենյակի ճենասրահում: Արեւադյան արվեստաբանները Արքուր Օշականցուն համարում են արստրակու նատուրալիզմ ուղղության հիմնադիր: Նկարչի ցանկությունն է, որ իր արվեստը ներկայացվի նաև հայրենի ժողովրդին: Նա մտադիր է հաջորդ տարի ներկայանալ ավելի մեղքուն ցուցահանդեսով:

Արքուր Օշականցու արվեստի մասին հանգամանորեն կարելի է տեսելություններ ստանալ հետեւյալ կայքում:

www.oshakantsi.com
www.artlondon.com
www.metmuseum.org

**Էլիզաբեթ
Ուոմիլինի
ցուցահանդեսը
Մինգապուրում**

Հոկտեմբերի 20-ին միջազգային (Լոնդոն-Փարիզ-Նյու Յորք) «Օպերա գալերի» Մինգապուրի մասնաճյուղում տեղի ունեցած էլիզաբեթ Ուոմիլինի հերթական ցուցահանդեսը (նկարությունը մասին տես «Հայ արվեստ», 2002, թիվ 1, էջ 11, 2003, թիվ 2, էջ 12, www.elizabethromhild.com): Նկարչուին աչքի է ընկանում ինքնահակառակ ոճով, որի վրա ազդեցություն ունեն ինչպես նրա հայ-դամական ծագումը, այնպես էլ պատամեկան տարիները հրանում, հասուն կյանքը Բանգլուկում (Թայլանդ) անցկացնելը: Արվեստի նրա հերոսությին կինն է իր մարմնական գեղեցկությամբ, ներքին ուժով եւ եռթյան հակասականությամբ:

Սեպտեմբերի նոյեմբերի ամիսներին խմբագրություն են այցելել համեստի լիազոր ներկայացուցիչներ: Աշոտ Խաչատրյանը (Սանկտ Պետերբուրգ), Ռաքել Կոչկարյանը (Չիկագո), Մարտ Սանավյանը (Մոնթեալ), Անի Բարայանը (Նյու Զելանդ), Նելլիկ Ազատյանը (Ժնև):

Հոկտեմբերի «Հայ արվեստ» լիազոր ներկայացուցիչներ են հաստատվել:

Պետարյում (Խուալիա) Գոռ Սարկոսյանը, Թավրիզում (Իրան) Ռիտա Նազարեթյանը:

Խմբագրություն են այցելել նկարչի Սեղակ Սազարյանը (Իրան), քանդակագործ Կարուժան Սայտիկյանը (Լիբանան), նկարչի Սահակյանը (Պորտուգալիա), նկարչի-անհմատոր Տրդատ Աղամայնանը (ԱՄՆ), արվեստաբան Ռուսուլա Բրունսվիկը (Գերմանիա), հայաստանցի բազմաթիվ արվեստագետներ եւ արվեստաբաններ:

Խմբագրություն են այցելել Ըվեցարախայ միության նախագահ Կարրաջը, Կենստիկի Սինթեարյան միաբանությունից Հարություն վարդապետ Պատիկյանը, Արոպատականի թեմի առաջնորդ Նշան Ծ. Վրդ. Թոփուզյանը (Իրան), գործարար Արմեն Սելյոնյանը (ԱՄՆ) եւ այլք:

Խմբագրությունը խորին շնորհակալություն է հայտնում «Նարեկացի» արվեստի միության նախագահ Նարեկ Շարունականի հրատակությունունից նվիրաբերած համակարգչի եւ միության հրատակությունների համար:

Հոկտեմբերի 24-ին «Հայ արվեստ» խմբագիր Կարեն Սաքեսյանը եւ տնօրեն Ջասմիկ Գինոյանը ՀՀ մշակույթի նախարարությունը ներկա գտնվեցին կանադահայ համրանանչ քանդակագործ Արտոն Զարմարյանը: ՀՀ նախագահի հրամանագրով եւ ՀՀ մշակույթի նախարար Շովկի Շովեյանի ծեռամբ «Սովոս Խորենացի» մեդալ պարգևատրված արվեստագիր Արմեն Սելյոնյանը:

Դ. Գինոյան, Ա. Զարմարյան, Շ. Շովեյան, Կ. Սաքեսյան

Առաջիկա 2006 թվականը «Հայ արվեստ» հրատարակության 5-րդ տարին է: Համեստ կիրատարակի հայերեն եւ անգլերեն, իսկ համարներից մեկը, որը նվիրված է լինելու Ֆրանսիայում Հայաստանի տարվան՝ նաև ֆրանսերեն բարգանությամբ:

«Հայ արվեստ» նախաձեռնությամբ հրատարակության կնախապատրաստվի «Աշխարհի հայ արվեստագետները» (21-րդ դարի սկզբի արտերկի հայ նկարիչները եւ քանդակագործները) տեղեկատու պատկերագիրը (մանրամասները տես կից էջում): Տեղեկությունների հավաքած ժամանակակից ակնկալում հենց հայության գործությունների մասնակցությունը աջակցությունը: Հայաստան-Սփյուռք մշակութային համագործակցության ու փոխանական նպաստող այս ծեռնարկի հրականացման համար անհրաժեշտ է նաև հովանակոր:

Հայ արվեստ

Բաժանորդագրվելու համար դիմել
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Եւ ԱՐՑՈՒԽԻ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» գործակալություն կամ
Խմբագրություն

ՍՓՀՈՒՌՈՒԽ

համեստի լիազոր ներկայացուցիչներին
ԱՄՆ, Եվր. Յորի, Շահան ԱՐԾՈՒԽԻ
solopiano@hotmail.com

Լու Աթշեսի, Տիգրան ՍԱՐԳՍՅԱՆ
tigrani@hotmail.com

Բրունոն, Արմեն ԱՎԱՐՅԱՆ
ad.hmn@verizon.net

Չիկագո, Ռաքել Կոչկարյան
oschgar@fas.harvard.edu

ԱՄԵ, Արմեն Անդրանիկ ՂԱՐԵՅԱՆ
emcorauh@emirates.net.ae

ԱԿԱՏՐԱՆԻԱ, Միհնա, Անդրեյ ՌԱԿՈՅՅԱՆ
hye@hyeart.org

ՍՊԳԵՆԻՑԻՆԱ, Բունեն Այրես, Խուան ԵԼԱՆԳԵԶԱՆ
darson7@yahoo.com.ar

ԴԱՆԻԱ, Կովենինակեն, Մարիան ՍԱՐԳԻՅԱՆ
masha@tiscali.dk

ԹՈՒՐՔԻԱ, Սուամուկ, Սուշեն ՆԱԶԱՐԵԱՆ
yt8@duke.edu

ԻՏԱԼԻԱ, Պեզար, Գոռ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ
gormarkosyan@yahoo.com

ԻՐԱՆ, Թեհրան, Ալեքս ԲՈՎԱՐՅԱՆ
akocharian@hotmail.com, հեռ. 8840 5381

Սպահան, Արմ ԲԱՐՅԱՆ
ani_babayan@yahoo.com

Թավրիզ, Ռիտա ԱՎԱՐՅԱՆ
archat@itm.co.ir

ԼԻԲԱՆԱՆ, Բյույու, Սովոս ՇԵՐԱԿԵՅԱՆ
noahsark@cyberia.net.lb

ԿԱՍՊԻ, Սոնբաւ, Արտ ՍԱՍՎԱՅԱՆ
marom@videotron.ca

Տորոնտո, «Արարատ կամար»,
Անդրանիկ ՉՈՒՆԿԻՉՅԱՆ

ՄԵԾ ԲՐԻՏԱՆԻԱ, Լոնդոն, Արթուր ՕՇԱԿԱՆՏԻ
art@oshakantsi.com

ՀՎԵՅՑԵՍԻՆԱ, Ժնև, ԱՌԱՎԵՍՏԱՆ
oskarsv@hinet.net

ՍՈՒՍԱՆԱ, Սուսան, Արմ ՍԱՍՎԱՅԱՆ
oskarsv@hinet.net

ՍՈՒՍԱՆԱ, Սու

Կարոլին Պուզովիոյի հայկական տառերի ցուցահանդեսը

Անրեկայացնում է հեղինակը

- Իմ հիմնական հետաքրքրությունը գրաֆիկայի ծեւավլորման մեջ եղի է տառանախցւում և տպագրությունը: Այս բոլորը հետազոյւմ հարցեր առաջացրեցին ինձ հարազատ լատինական այրութենից զատ այլ այրութենների վերաբերյալ: Ո՞րտեղից են զայլիս տառերը, ինչո՞ւ ունեն ներկայիս տեսքը, ինչպես ենք մենք ճանաչում այսպահ բազմազան ծեւերը:

Աշխատանքները, որոնք ցուցադրվել են Դայաստանի ազգային պատկերասրահում 2005 թ. հոկտեմբերի 7-ից, հայկական այրութենի տառատեսակների ծեւավորումներն են, մի այրութեն, որը բավարար ուղարկության չի արժանացել տառերի ծեւավորութենի և տպագրիչների կողմից: Այրութենի յուրաքանչյուր նիշ պարունակում է մեկ հնյում անեն մեկը յուրօրինակ իր ծեւի մեջ: Այս տառերը ուսումնասիրվող նախագծի՝ այսպես կոչված «սաոցալեան» զագարն է, որը նախանշում է 405 թվականից սկսած մինչ մեր օրերը հայ գրիչների և տպագրության վարպետների միջոցով վերածնդի շրջանում, իսկ այնուհետև ավելի ուշ Եվրոպայում հատիչների ստեղծած բազմազան ծեւերի գարգացումը:

Սա նաև փորձնական աշխատանքների շարք է, որը հետազոտում է այս հիանանք տառածեւերից մի քանի գեղարվեստական որակները գուտ վերացական եղանակով, ստեղծելով կոմպոզիցիաներ, օգտագործելով ավանդական մեթոդներ, որ կիրառում էին ծեւավլորումները նախքան թվային միջոցների հայտնվելը, որոնք այժմ մեծապես կիրառվում են Բրիտանիայում:

Թեեւ երկար տարիներ աշխատել եմ կո-

րության բնագավառում, ես գրաֆիկական ծեւավորություն եմ: Իմ հիմնական հետաքրքրությունը տառանկարչությունն է, տառի ծեւավորման: Ես ուսումնասիրել եմ նաև վայելագորություն, սակայն զգացել եմ, որ իմ ձախիկությունը արգելում է այլ բնագավառում հաջորդության հասնելու: Ես շատ բար ուսումնասիրեցի լատինական այրութենի տառածեւերի կառուցվածքի եւ ծագման մասին եւ սկսեցի հետաքրքրվել տպագրության պատմությամբ ու տպագրության տեսակների գարգացմաբ:

1990 թվականին հումանիտար առարկաների մագիստրատուրայի ժամանակ իմ ուշադրությունը գրավեցին այլ հնյումներ պարունակող այրութենները, նաև նախորապես հայերենը, որին ես երբեք չեմ առնչվել նախկինում: Եթեազոտեղով նրա պատմությունը՝ ես «կախարդվեցի» այս անսովոր տեսք ունեցող տառերով եւ իմ «Մեսրոպ» եւ «Դակոր» թվային եղանակով ներկայացրած ծեւավլորումներոց բիում են ինձ այս ուսումնավորություններից, որն ընդգրկում է ավելի շատ ծեւոց նկարչություն եւ ծեւերի առանձնահատկություններից վերլուծություն:

Ստեղծագործությունն այս էտապում կարող է բնութագրվել որպես փորձարարական, սակայն այն սկսում է դաշնալ ավելի գտնված, քանզի ես մի կողմ եմ դուռը ներքին զավածություն՝ զանալով մոռացության մատնել գրաֆիկ ծեւավլորումներին հատուկ ծցգրտությունը, մի բան, որ ինձ համար ավելի գրավիչ է դարձնում այս աշխատանքը:

Կարոլին Պուզովիոյի լինկունի համալսարանի (Մեծ Բրիտանիա) արվեստի բաժնի ճարտարապետության եւ դիզայնի մասնաճյուղի դասախոս

գիպսից բանդակները աղոտ հիշեցնում են տառածեւերի ուրվագծեր, սակայն իրականում հիմնական է ճարտարապետական ծեւերի վրա եւ ուսումնասիրում է միջամկայ տարածությունները: Հավանաբար Չիլդայի թրի վրա արված գժամկարները ներշնչեցին ինձ, սակայն իմ ստեղծագործությունները նման չեն նրա աշխատանքներին: Դամենայն դեպք, կարելի է գուգահետեր անցկացնել նրա «ճարտարապետական» մոտեցման եւ իմ տառածեւերի ներկայացման եղանակի միջև:

Ես այժմ ինձ բավարարված եմ գգում, երբ ամստեսում եմ պատկերատուկի պահանջները եւ աշխատում եմ սեփական նոտակացմամբ, վերադառնության բաց տեխնիկայի եւ թրի տարրեր շերտերի շոշափելի որակներին: Ես գտնում եմ, որ առանց գույնի, մաքուր աշխատելու պայմանում աշխատանքի գրավականի մի մասն է, նախընտրելով ծեւերի պարզությունը (ինչը նաև Չիլդայի ստեղծագործության առանձնահատկությունն է, որով տպագրված եմ):

Ստեղծագործությունն այս էտապում կարող է բնութագրվել որպես փորձարարական, սակայն այն սկսում է դաշնալ ավելի գտնված, քանզի ես մի կողմ եմ դուռը ներքին զավածություն՝ զանալով մոռացության մատնել գրաֆիկ ծեւավլորումներին հատուկ ծցգրտությունը, մի բան, որ ինձ համար ավելի գրավիչ է դարձնում այս աշխատանքը:

Կարոլին Պուզովիոյի

Լինկունի համալսարանի (Մեծ Բրիտանիա)

արվեստի բաժնի ճարտարապետության եւ

դիզայնի մասնաճյուղի դասախոս

Tel.: +44 (0) 1522 895213

Fax: +44 (0) 1522 895244

eMail: cpuzzovio@lincoln.ac.uk

www.lincoln.ac.uk

Experiment 2

Experiment 3

Experiment 4

38 հայ այրվեստ • 4(14)/2005